

HORNÍ PRÁVO A BEZPEČNOSTNÍ PŘEDPISY

doc. Ing. Pavel Zapletal, Ph.D.

JUDr. PhDr. Vítězslav Urbanec, Ph.D.

Ostrava

OBSAH

1	ÚVOD HO PROBLEMATIKY HORNÍHO PRÁVA A BEZPEČNOSTNÍCH PŘEDPISŮ	4
1.1	SMYSL A DŮVOD EXISTENCE HORNÍHO PRÁVA.....	4
1.2	VZTAH HORNÍHO PRÁVA K OSTATNÍM PRÁVNÍM ODVĚTVÍM A OBORŮM LIDSKÉ ČINNOSTI:	4
1.3	POJEM PRÁVA A PRAMENY PRÁVA	5
1.4	POJEM HORNÍHO PRÁVA A OBLASTI REGULOVANÉ HORNÍM PRÁVEM	5
1.5	TRADIČNÍ INSTITUTY ČESKÉHO HORNÍHO PRÁVA.....	6
1.6	ČESKÝ BÁŇSKÝ ÚŘAD.....	7
1.7	OBVODNÍ BÁŇSKÝ ÚŘAD.....	10
2	HISTORIE ČESKÉHO HORNÍHO PRÁVA.....	14
2.1	HISTORICKÝ VÝVOJ HORNÍHO PRÁVA	14
2.2	HISTORICKÝ VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍCH PŘEDPISŮ	16
3	ÚSTAVNĚ-PRÁVNÍ KOŘENY ČESKÉHO HORNÍHO PRÁVA A BEZPEČNOSTNÍCH PŘEDPISŮ	18
3.1	ÚSTAVNÍ ZÁKON Č. 1/1993 Sb., ...	18
3.2	LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD - Č. 2/1993 Sb.....	18
4	ZÁKLADNÍ ZÁKONY TVOŘÍCÍ ČESKÉ HORNÍ PRÁVO A NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ZÁKONY Z OBLASTI BEZPEČNOSTI PRÁCE A PROVOZU.....	19
5	ZÁKLADNÍ VYHLÁŠKY Z OBORU HORNÍHO PRÁVA	22
6	NEROSTNÉ BOHATSTVÍ, NEROSTY, ROZDĚLENÍ NEROSTŮ, VÝHRADNÍ LOŽISKO – DEFINICE A PRÁVNÍ OCHRANA PODLE ZNĚNÍ HORNÍHO ZÁKONA	23
7	LOŽISKOVÝ PRŮZKUM	26
8	ZÁSoby LOŽISKA, KLASIFIKACE ZÁSOb, PODMÍNKY VYUŽITELNOSTI, STAV ZÁSOb VÝHRADNÍCH LOŽISEK, EVIDENCE ZÁSOb, VYKAZOVÁNÍ, ODPISY A VYPOŘÁDÁNÍ.....	28
9	SUROVINOVÁ POLITIKA.....	31
10	OSVĚDČENÍ O LOŽISKU, OCHRANA NEROSTNÉHO BOHATSTVÍ, CHRÁNĚNÁ LOŽISKOVÁ ÚZEMÍ	34
11	OPRÁVNĚNÍ K DOBÝVÁNÍ VÝHRADNÍHO LOŽISKA - DOBÝVACÍ PROSTOR.....	36
12	PROCESY A PROBLÉMY SOUVISEJÍCÍ S HORNICTVÍM.....	38
13	HOSPODÁRNÉ VYUŽÍVÁNÍ VÝHRADNÍCH LOŽISEK	40
14	HORNICKÁ ČINNOST	43
15	ČINNOST PROVÁDĚNÁ HORNICKÝM ZPŮSOBEM – TĚŽEBNÍ	44
16	ČINNOST PROVÁDĚNÁ HORNICKÝM ZPŮSOBEM – NETĚŽEBNÍ	46
17	ODBORNÁ ZPŮSOBILOST, ODBORNÁ KVALIFIKACE A REGULOVANÉ PROFESE V OBORU HORNICTVÍ	47
18	OPRÁVNĚNÍ K HORNICKÉ ČINNOSTI	50
19	POVOLENÍ K HORNICKÉ ČINNOSTI A ČINNOSTI PROVÁDĚNÉ HORNICKÝM ZPŮSOBEM, POPD, PLÁN VYUŽÍVÁNÍ LOŽISKA, STŘETY ZÁJMŮ, VSTUP NA POZEMKY.....	51
19.1	DOBÝVÁNÍ VÝHRADNÍCH LOŽISEK:.....	51
19.2	DOBÝVÁNÍ NEVÝHRADNÍCH LOŽISEK	51
20	BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI A BEZPEČNOST PROVOZU V PŘEDPÍSECH Z OBORU HORNICTVÍ.....	53
21	BEZPEČNOST TECHNICKÉHO PROVOZU.....	54
21.1	BÁŇSKÉ LEGISLATIVĚ ČR.....	54

21.2	INTEGROVANÝM EVROPSKÝM PŘEDPISŮM	54
22	VYHLÁŠKY Č. 22/1989 SB., Č. 26/1989 SB., Č. 55/1996 SB.	55
23	HYGIENICKÉ POŽADAVKY NA OCHRANU ZDRAVÍ PŘI PRÁCI V HORNICTVÍ	57
24	ZÁKLADNÍ OBECNÉ ZÁKONY V OBLASTI BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI	59
25	ÚHRADY, POPLATKY A FINANČNÍ REZERVY SOUVISEJÍCÍ S HORNICTVÍM	60
26	DŮLNÍ ŠKODY A JEJICH NÁHRADA	63
27	ZVLÁŠTNÍ ZÁSAHY DO ZEMSKÉ KŮRY, STARÁ DŮLNÍ DÍLA, DŮLNÍ VODY.....	64
28	PODZEMNÍ OBJEKTY, VÝBUŠNINY A PREKURZORY VÝBUŠNIN, TĚŽEBNÍ ODPADY.....	66
29	SPRÁVNÍ, KONTROLNÍ A DAŇOVÉ PROCESY V HORNICTVÍ.....	68
29.1	SPRÁVNÍ ŘÁD	68
29.2	KONTROLNÍ ŘÁD	69
29.3	DAŇOVÝ ŘÁD	71
29.4	STAVEBNÍ ZÁKON	71
30	ZAPOJENÍ STÁTU DO OBORU HORNICTVÍ	72
	ZÁVĚREČNÝ PŘEHLED OTÁZEK.....	74
	LITERATURA	76

1 Úvod ho problematiky horního práva a bezpečnostních předpisů

1.1 Smysl a důvod existence horního práva

Zásadním důvodem existence horního práva je povinnost státu chránit a racionálně využívat nerostné bohatství. (čl. 7 Ústavy „Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“). Pojem „využití nerostu“ v kontextu horního práva představuje vydobytí nerostu za účelem jeho dalšího použití.

To vyžaduje zákonem vymezit nerostné bohatství, stanovit pravidla, jakým způsobem a za jakých podmínek nerostné bohatství chránit a využívat a nastavit pravidla ve vztahu mezi státem jako majitelem ložiska a majitelem pozemku, na kterém se ložisko nachází. Obvykle to nelze prosadit bez zásahu do práv jiných subjektů, zejména proto, že ložiska nerostných surovin jsou nepřemístitelná a pozemky, na kterých se nacházejí, ve většině případů nepatří státu.

Z uvedených důvodů je horní právo uplatňováno na území dnešní České republiky v různých formách a v různém rozsahu více jak 750 let.

Smyslem horního zákona je nerostné bohatství chránit a umožnit je racionálně využívat v souladu se zájmy České republiky, nikoliv jeho využití bránit či znemožnit.

Horní právo a bezpečnostní předpisy tvoří nezbytný předpoklad pro řádný výkon činností v hornictví, podzemním stavitelství a v souvisejících oblastech.

Horní právo nelze v současné době omezovat, jako k tomu někdy bývá tendence, na problematiku nakládání s nerostným bohatstvím.

Naprosto zásadní je dnes problematika bezpečnosti práce a provozu, a velký význam mají i otázky výbušnin, technických zařízení, podzemních objektů, zvláštních zásahů do zemské kůry apod.

1.2 Vztah horního práva k ostatním právním odvětvím a oborům lidské činnosti:

Základem je ochrana a využití nerostného bohatství a dozor nad bezpečností práce a bezpečností provozu v hornictví; proto se horní právo úzce dotýká:

- a) práva životního prostředí (v otázkách dopadů hornické činnosti na životní prostředí a v otázkách geologie)
- b) práva pracovního, pokud jde o pracovní podmínky, bezpečnost a ochranu zdraví při práci;

- c) práva stavebního a územního plánování (hlavně v otázce ochrany ložisek, dobývacích prostorů a též i kvůli činnosti prováděné hornickým způsobem – ČPHZ – např. stavby tunelů);
- d) práva finančního, neboť za vydobyté nerosty a z DP se vybírají úhrady.

1.3 Pojem práva a prameny práva

Formálními prameny práva:

- nepsané právo (ius non scriptum) – právní obyčeje a právní principy.
  - (Anglie, USA, Commonwealth).
- psané právo (ius scriptum) – především normativní právní akty čili právní předpisy (publikované zejména ve Sbírce zákonů), ale také normativní smlouvy či soudní precedenty.
  - založeného na římském právu (zejména Francie)
- prvotní (určující) – zákon (právní předpis), precedens, v mezinárodním právu mezinárodní smlouva,
- druhotné – ostatní prameny

Pramenem práva jsou v našich zemích psané a řádně vyhlášené právní předpisy.

1.4 Pojem horního práva a oblasti regulované horním právem

Horní právo – v českých zemích tradiční disciplína veřejného práva (obsahuje ale i některé prvky práva soukromého, hlavně pracovního); upravuje vztahy mezi státem, těžaři a dalšími subjekty:

- a) **v oblasti nakládání s nerosty (vč. jejich ochrany a využívání)**
- b) **v otázkách bezpečnosti práce v hornictví;**
- c) **v dalších souvisejících oblastech (výbušniny, podzemní objekty, těžební odpady, některá strojní zařízení, některé stavby a určité speciální činnosti, správa a výběr úhrad).**

Lze je považovat za speciální odnož správního práva. Obecné předpisy správního práva (např. správní řád pro správní proces) se používají v horním právu podpůrně.

Ve střední Evropě tvoří samostatnou disciplínu; v některých zemích ve světě je naopak součástí práva stavebního či práva životního prostředí.

Pojem bezpečnostních předpisů: právní předpisy vydané k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu – pestrá škála předpisů od zákoníku práce až po speciální vyhlášky pro jednotlivé obory lidské činnosti.

1.5 Tradiční instituty českého horního práva

HORNÍ REGÁL

- Výsadní právo státu, popř. panovníka výlučně vlastnit některé nerosty důležité pro celou společnost, moderní české horní právo označuje takové nerosty jako nerosty vyhrazené.
- Velmi důležitou je zde skutečnost, že nerosty, které jsou předmětem horního regálu, nejsou součástí pozemku, tzn. nepatří vlastníku pozemku, ale státu.
- Z vlastnictví vyhrazených nerostů samozřejmě plyne i právo státu tyto nerosty získávat, upravovat je a dále s nimi nakládat.
- Neoddělitelnou součástí regálního práva je rovněž výsada propůjčovat práva k vyhrazeným nerostům subjektům od samotného státu odlišným, tj. těžařům.

HORNÍ SVOBODA

- **užší pojetí**
- Podstatou horní svobody je v tomto případě právo toho, kdo splnil zákonem stanovené podmínky, získat od státu jakožto od majitele vyhrazených nerostů oprávnění k dobývání vyhrazených nerostů,
- a dále právo se těchto nerostů zmocňovat a nakládat s nimi i tehdy, pokud se vyhrazené nerosty nacházejí pod pozemky nepatřícími státu ani těžaři.
- Institut horní svobody předpokládá i odpovídající povinnost vlastníka pozemku postup těžaře nadaného příslušným státním oprávněním strpět.
- V moderních společenských a právních poměrech je samozřejmě nemyslitelné, aby se tak dělo libovolně a bez konsensu zúčastněných subjektů.
- **širší pojetí**
- V tomto případě je horní svobodou soustava benefitů, které stát poskytuje těžařům (správní, daňové, organizační atd.).

HORNÍ SVRCHOVANOST – VÝSOST

- Její podstatou je neopomenutelná úloha státu v oblasti výkonu dozoru nad bezpečným prováděním hornické činnosti, nad ochranou a využíváním nerostného bohatství, popř.

nad dalšími souvisejícími aktivitami, jako je využívání výbušnin, výstavba objektů v podzemí apod.

- Praktického naplnění dochází institut horní výsosti primárně ve zřízení orgánů státní báňské správy jakožto odborných orgánů dozoru v oblasti hornictví, a ve zřízení dalších správních orgánů zasahujících do hornictví (Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu).

1.6 Český báňský úřad

Činnost Českého báňského úřadu je vymezena v celé řadě právních předpisů. Zásadním ustanovením je v této souvislosti § 40 zákona č. 61/1988 Sb., podle kterého Český báňský úřad zejména:

- plní úkoly vrchního dozoru orgánů státní báňské správy;
- řídí výkon státní báňské správy a činnost obvodních báňských úřadů a rozhoduje o odvoláních proti jejich rozhodnutím a povoluje nabývání, předávání, vývoz, dovoz a tranzit výbušnin;
- ukládá při výkonu vrchního dozoru opatření k zajištění hospodárného využívání ložisek nerostů, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu a za tím účelem organizuje, řídí a provádí zvláštní prověrky;
- provádí prověrky pracovišť, činností a technických zařízení a při tom zjišťuje, jak obvodní báňské úřady plní povinnosti vyplývající pro ně z horního zákona, ze zákona č. 61/1988 Sb. a z předpisů vydaných na jejich základě;
- dává souhlas ke zřízení, popřípadě nařizuje zřízení hlavních báňských záchranných stanic, stanoví jejich sídla a vymezuje jejich působnost, schvaluje jejich služební řády, určuje podmínky pro ustanovení do funkcí a prověřuje odbornou způsobilost jejich vedoucích pracovníků a dohlíží na stav, organizaci a vybavení hlavních a obvodních báňských záchranných stanic; může též s ohledem na povahu prací, jejich rizikovost a s přihlédnutím k místním podmínkám nařídit, aby organizace při činnosti prováděné hornickým způsobem zajistila báňskou záchrannou službu,
- ukládá opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při nakládání s výbušninami a za tím účelem organizuje, řídí a provádí zvláštní prověrky;
- vede souhrnnou evidenci dobývacích prostorů a jejich změn, provozovaných hlavních důlních děl a souhrnnou evidenci oprávnění pro hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem; pouze pro účely vrchního dozoru vede souhrnnou evidenci podzemních objektů a jejich změn;

- řídí a koordinuje vývoj a výzkum v oblasti působnosti státní báňské správy, který je financován ze státních prostředků,
- plní vůči Komisi EU povinnosti České republiky, které vyplývají ze zákona č. 61/1988 Sb.,
- povoluje jednotlivé druhy výbušnin k prvnímu použití v rizikových podmínkách a v rizikovém prostředí,
- je orgánem dozoru podle právních předpisů upravujících posuzování shody stanovených výrobků a technické požadavky na výrobky, případně podle přímo použitelného předpisu Evropské unie upravujícího dozor nad trhem, jedná-li se o výbušniny a pomůcky,
- stanoví zvláštní podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu včetně bezpečnosti používaných vyhrazených i ostatních technických zařízení při nakládání s výbušninami,
- řídí a koordinuje výzkum a vývoj a povoluje zkušební provoz zařízení a systémů v rámci výzkumu a vývoje a k tomu stanovuje podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu,
- plní úkoly nadřízeného správce daně podle daňového řádu a vydává tiskopisy pro přiznání k úhradám placeným podle horního zákona;
- zpracovává v součinnosti s hlavním hygienikem koncepci bezpečnosti a ochrany zdraví při hornické činnosti v dolech, a to po projednání s organizacemi reprezentujícími dotčené zaměstnavatele a zaměstnance, kteří se podílejí na jejím uskutečňování, a tuto koncepci podle potřeby aktualizuje,
- zabezpečuje a koordinuje v součinnosti s příslušnými ústředními orgány úkoly mezinárodní spolupráce v oblasti své působnosti,
- eviduje údaje o pracovních úrazech, provozních nehodách a nebezpečných událostech, ke kterým došlo při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami; z těchto údajů sestavuje roční statistiky, které zveřejňuje,
- vede evidenci o vydaných osvědčeních nebo průkazech odborné způsobilosti,
- vede evidenci o udělených sankcích, jejich výběru a předává je Ministerstvu financí České republiky,

- poskytuje příslušným orgánům Evropských společenství informace o dobývání ložisek ropy a hořlavého zemního plynu požadované právním předpisem Evropských společenství,
- spolupracuje s Komisí a členskými státy Evropské unie na úseku výbušnin, zejména při výměně informací týkajících se organizací, které mají oprávnění nakládat s výbušninami a kterým bylo vydáno povolení k nabývání, předávání, tranzitu, vývozu a dovozu výbušnin,
- vykonává činnosti stanovené zvláštním právním předpisem
- vydává stanoviska k územnímu rozvojovému plánu, zásadám územního rozvoje a územnímu opatření o stavební uzávěře vydávanému Ministerstvem pro místní rozvoj nebo radou kraje.

Na základě dalších právních předpisů pak Český báňský úřad např.:

- kontroluje plnění technických požadavků na výbušniny, provádí nebo zajišťuje provedení rozboru a zkoušek výbušnin, zda splňují stanovené požadavky, ukládá ochranná opatření k výbušninám nesplňujícím technické požadavky.
- jako uznávací orgán podle zákona č. 18/2004 Sb. uznává odbornou kvalifikace a jinou způsobilosti vyžadovanou pro výkon regulované činnosti na území České republiky, pokud byla odborná kvalifikace získána nebo tato činnost byla vykonávána v jiném členském státě Evropské unie, jiném smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederaci,
- podle zákona č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů, zjišťuje, jak obvodní báňské úřady plní povinnosti podle tohoto zákona, vede souhrnnou evidenci vydaných povolení provozu úložišť oxidu uhličitého a evidenci uzavřených úložišť oxidu uhličitého a okolních úložných komplexů, včetně map a řezů jejich prostorového rozsahu a dostupných informací důležitých pro posouzení toho, zda bude uložený oxid uhličitý zcela a trvale zadržen, zpřístupňuje informace o úložištích oxidu, zasílá Komisi žádost o povolení provozu úložiště oxidu uhličitého a oznamuje jí pravomocné rozhodnutí o povolení provozu úložiště oxidu uhličitého, rozhoduje o pokračování v ukládání oxidu uhličitého, zpřístupňuje Komisi zprávy a další související materiály, oznamuje Komisi pravomocné rozhodnutí o schválení přechodu povinností, zveřejňuje formu a strukturu poplatkového přiznání včetně předepsaných údajů způsobem umožňujícím dálkový přístup, pověřuje podnikající fyzickou nebo právnickou osobu, která má oprávnění k hornické činnosti, k provádění činností vyplývajících z tohoto zákona,

- přiděluje trojmístný kód místu výroby podle zákona č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití, a rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím obvodních báňských úřadů vydaným podle tohoto zákona,
- plní úkoly kontaktního místa podle zákona o prekurzorech výbušnin, včetně vedení evidence podezřelých transakcí, plní úkoly členského státu vůči Evropské komisi, vede seznam výrobků obsahujících prekurzory výbušnin podléhající omezení a zveřejňuje ho na svých internetových stránkách, vede centrální evidenci informací o prekurzorech výbušnin.

1.7 Obvodní báňský úřad

V České republice existuje celkem 7 obvodních báňských úřadů. Obvodní báňské úřady vystupují zpravidla jako prvoinstanční orgán státní báňské správy a kompetence svěřené jim zákonem vykonávají ve stanovených úředních obvodech. V čele OBÚ stojí jeho předseda.

Působnost obvodních báňských úřadů je vymezena v několika právních předpisech. Základní vymezení jejich činnosti je uvedeno v § 41 zákona č. 61/1988 Sb.

Obvodní báňské úřady zejména:

- provádějí prohlídky objektů, zařízení a pracovišť a při tom kontrolují, jak jsou plněny povinnosti vyplývající z horního zákona, tohoto zákona a předpisů vydaných na jejich základě, pokud upravují ochranu a využívání ložisek nerostů, bezpečnost a ochranu zdraví při práci a bezpečnost provozu a zajištění chráněných objektů a zájmů před účinky hornické činnosti, nakládání s výbušninami, jakož i z jiných obecně závazných právních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, bezpečnosti technických zařízení a pracovních podmínek, včetně předpisů o požární ochraně v podzemí,
- zjišťují na místě stav, příčiny a následky závažných provozních nehod (havárií) a závažných pracovních úrazů v organizacích, jakož i závažné ohrožení bezpečnosti provozu organizace nebo zákonem chráněného obecného zájmu, zejména bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,
- nařizují odstranit zjištěné závady a nedostatky. K zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu jsou též oprávněny nařizovat nezbytná opatření. Pokud zjistí závady, které zřejmě a bezprostředně ohrožují zákonem chráněný obecný zájem, zejména bezpečnost a ochranu zdraví při práci, bezpečnost provozu a technických zařízení, popřípadě majetku a které nelze ihned odstranit, nařizují v nezbytném rozsahu zastavení provozu organizace nebo jeho části, popřípadě jejích technických zařízení, až do odstranění závad,

- dozírají na stav, vybavení a činnost báňské záchranné služby a prověřují odbornou způsobilost jejích vedoucích pracovníků s výjimkou pracovníků revírních báňských záchranných stanic,
- dozírají, zda organizace řádně vedou evidenci a registraci pracovních úrazů a vyhodnocují zdroje a příčiny úrazovosti,
- prověřují, zda organizace vykonávající hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem je způsobilá projektovat a vyrábět vyhrazená technická zařízení sloužící k vykonávání hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem, vydávají jí příslušné povolení, popřípadě jí toto povolení odnímají,
- kontrolují provádění prohlídek a zkoušek technických zařízení,
- prověřují zkouškami znalost předpisů uvedených v písmenu a) u pracovníků, kterou tito pracovníci potřebují k výkonu řídicích a kontrolních funkcí. Posuzují odbornou způsobilost pracovníků k výkonu vybraných funkcí a vydávají jim osvědčení nebo oprávnění k výkonu funkcí, popřípadě jim tato osvědčení nebo oprávnění odnímají,
- poskytují bezplatně poradenství zaměstnavatelům a pracovníkům, jak vyhovět předpisům o zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení,
- vykonávají správu úhrad¹⁸ⁱ) z dobývacích prostorů a z vydobytých nerostů výhradních ložisek,^{18j}) včetně úroku z prodlení,
- vedou evidenci o osobách, kterým vydaly osvědčení nebo průkaz odborné způsobilosti podle tohoto zákona a předpisů vydaných na jeho základě, a o vydání těchto dokladů informují Český báňský úřad,
- vedou evidenci podzemních objektů.
- stanoví, mění nebo ruší dobývací prostory a vedou jejich evidenci,
- povolují otvírku, přípravu a dobývání výhradních ložisek a ve stanovených případech vyhledávání a průzkum ložisek důlními díly; před zastavením provozu v důlních dílech a lomech povolují jejich zajištění nebo povolují likvidaci hlavních důlních děl a lomů,
- schvalují v rámci povolování otvírky, přípravu a dobývání výhradních ložisek návrh na vytvoření finančních rezerv pro vypořádání důlních škod a na sanaci a rekultivaci pozemků dotčených vlivem dobývání^{8a}) a rozhodují o jejich čerpání,
- mohou nařídit vyhotovení nebo doplnění důlně měřické a geologické dokumentace, pokud chybí, jsou-li neúplné nebo jsou-li v nich závady,
- povolují zvláštní zásahy do zemské kůry a zajištění nebo likvidaci starých důlních děl,

- nařizují, aby část výhradního ložiska v dobývacím prostoru jedné organizace vydobyla jiná organizace nebo aby si organizace zřídila důlní dílo v dobývacím prostoru jiné organizace, jestliže je to z hlediska veřejného zájmu, zejména bezpečnosti provozu, nezbytně nutné; stejně postupují, jestliže je nezbytně nutné společné užívání důlních děl a zařízení,
- stanoví nezbytná opatření, zejména pořadí a způsob vydobytí výhradních ložisek, jestliže by otvírkou, přípravou a dobýváním byl ohrožen provoz nebo využití výhradních ložisek v dobývacím prostoru jiné organizace,
- povolují dobývání ložisek nevyhrazených nerostů,
- povolují trhací práce při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem a trhací práce při ostatních činnostech,
- vykonávají působnost jiných stavebních úřadů v případech stanovených zákonem, vydávají závazná stanoviska podle tohoto zákona a dále vydávají stanoviska k územním a regulačním plánům,
- schvalují služební řády závodních báňských záchranných stanic,
- kontrolují v pravidelných intervalech vytváření finančních rezerv pro vypořádání důlních škod a pro sanaci a rekultivaci pozemků dotčených vlivy dobývání výhradních ložisek. O průběhu těchto kontrol vedou evidenci,
- plní další úkoly vyplývající pro ně z horního zákona, tohoto zákona a jiných obecně závazných právních předpisů,
- vykonává činnosti stanovené zvláštním právním předpisem (Zákon č. 206/2015 Sb., o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi a o změně některých zákonů (zákon o pyrotechnice))
- Při vybírání a vymáhání pohledávek státu a obcí postupují obvodní báňské úřady podle zvláštního právního předpisu. (337/1992 Sb. Zákon o správě daní a poplatků) V řízení před soudy vystupují obvodní báňské úřady jako organizační složky státu (§ 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích) samostatně jménem České republiky.

Obvodní báňské úřady

- **pro území Hlavního města Prahy a kraje Středočeského je Praha,**
- **pro území krajů Plzeňského a Jihočeského je Plzeň,**
- **pro území kraje Karlovarského je Sokolov,**

- pro území kraje Ústeckého je Most,
- pro území krajů Královéhradeckého, Pardubického, Libereckého a Vysočina je Hradec Králové,
- pro území krajů Jihomoravského a Zlínského je Brno,
- pro území krajů Moravskoslezského a Olomouckého je Ostrava.

2 Historie českého horního práva

V českých zemích má psané horní právo tradici delší než 750 let. Spojeno se zásadním významem hornictví pro český stát (bohatá naleziště kovů a jiných nerostů = základ panovnické moci). Od úsvitu dějin po 13. století: právo zvykové, vlivy práva římského a německého.

2.1 Historický vývoj horního práva

- a) **Jihlavské horní právo (1249)**- vydáno králem Václavem I. a jeho synem Přemyslem Otakarem;

Jihlavské právo horní odráží dva právní principy, a sice horní regál a svobodné horní podnikání. Horní regál znamenal právo panovníka na výhradní dispozici s ložisky drahých kovů, tedy vyjadřoval oddělení panovníkova vlastnického nároku k ložisku drahého kovu od nároku pozemkové vrchnosti na vlastnictví půdy. Svobodné horní podnikání pak znamenalo, že při splnění určitých povinností vůči panovníkovi a pozemkové vrchnosti mohl kdokoliv ložiska drahých kovů hledat a dobývat. []

- b) **Kutnohorské horní právo (1300)** - *Ius Regale Montanorum* (1300) /čti–*Jūs Regále Montanórum*/, vydáno Václavem II., sepsáno italským právníkem Gozziem z Orvietta;

Kutnohorské horní právo je právní soubor, který vznikl v roce 1300 za vlády českého krále Václava II. (1271–1305). Tento právní dokument byl zaměřen na regulaci těžby stříbra v Kutné Hoře, která se stala jedním z nejvýznamnějších center těžby drahých kovů v Evropě. Kutnohorské horní právo nejenže stanovovalo pravidla pro samotnou těžbu, ale také definovalo vztahy mezi těžaři, královskou správou a vlastníky půdy. Tento právní rámec byl klíčovým prvkem v ekonomickém rozkvětu Českého království ve 14. století.

- c) **Zlatá bula Karla IV. (1356)** – rozšířila okruh regálních kovů: kromě stříbra vyhradila panovníkovi také zlato, cín, měď, železo, olovo a libovolné další druhy kovů, a také sůl

Zlatá bula utvrdila a posílila práva českého krále na kontrolu a správu nerostného bohatství v českém království. Karel IV. tímto právem zajišťoval, že těžba drahých kovů a rud bude regulovaná, evidovaná, a hlavně se bude zodpovídat přímo králi.

- d) **Jáchymovské právo - 1518** jáchymovský horní řád (tzv. šlikovský), inspirován saským právem, několikrát novelizován;

Šlikovský horní řád, jehož název je odvozen od významné rodiny Šliků, byl zásadním právním dokumentem regulujícím hornickou činnost v oblasti Jáchymova a jeho okolí. Tento řád vznikl v 16. století, kdy Šlikové, jakožto majitelé bohatých stříbrných dolů, hráli klíčovou roli v rozvoji hornictví v českých zemích. Jáchymov se stal jedním z

nejvýznamnějších center těžby stříbra v Evropě a jeho úspěch byl do značné míry podmíněn právě Šlikovským horním řádem.

Rodina Šliků se proslavila nejen těžbou, ale také obchodními a politickými aktivitami. Byli významnými investory a ovlivňovali ekonomické poměry nejen v regionu, ale i v celé zemi. Šlikovský horní řád byl tedy nejen nástrojem k regulaci těžby, ale i projevem moci a vlivu této rodiny.

Vyhlášením Šlikovského horního byla prakticky popřena existence královského regálu, a to nejen horního, ale i mincovního.[2]

- e) **Narovnání o hory a kovy 1534** – ústavní smlouva mezi panovníkem a stavy, nastavení práv k nerostnému bohatství

Důsledek snahy o urovnání poměrů mezi panovníkem, horními městy a pozemkovou vrchností. Vzniká stavovský horní regál (stavům vzniká právo na nižší kovy – měď, cín, železo, olovo, rtuť s právem urbury – stanovený podíl na výnosu těžby. Vzniká královský horní regál (zlato a stříbro), odlišně pro staré a nové s ohledem na odváděné urbury. [2, 3]

- f) **Horní řád Ferdinanda I 1548.** – od roku 1518 prošel jáchymovský řád proměnou;

Roku 1548 vydal Ferdinand I. nový jáchymovský řád, který vycházel z *ius regale montanorum*, který výslovně vyhlášoval horní a mincovní regál jako výhradní právo panovníka, který se stal také vlastníkem předmětných pozemků a do jehož mincoven mělo být pod dozorem královského úředníka odevzdáváno veškeré vytěžené stříbro. Za nejvyšší horní orgán byl stanoven královský horní hejtman, který byl podřízen panovníkovi. Královskému hornímu hejtmanovi byl dle řádu podřízen horní soud, jako odvolacímu orgánu. Proti rozhodnutí královského horního hejtmana bylo možné se odvolat přímo panovníkovi. Soudní řízení před horním soudem mělo zejména písemnou formu

Od 16. století do 19. století – různé panovnické dekrety. Od 13. století až do roku 1854 nejednotnost právní úpravy, liší se revír od revíru, různé horní řády, dekrety různých úřadů i samotného panovníka, rozvíjeno činností horních soudů, zejména jihlavského; uplatňování zvyklostí. Spory mezi panovníkem a stavy. Činnost Úřadu nejvyššího mincmistra a hormistra.

„Novodobé“ horní právo

- a) **1854 – vydán všeobecný horní zákon č. 146/1854 ř.z.**
b) **1957 – vydán horní zákon č. 41/1957 Sb.**
c) **roku 1988 vydány zákony č. 44/1988 Sb., č. 61/1988 Sb. a 62/1988 Sb.**

Historie českého horního práva – všeobecný horní zákon 146/1854 ř.z.

Horní regál - § 3

Horním regálem se rozumí zeměpanské výsostné právo, vyhražující výlučně nejvyššímu zeměpánu nakládati volně s určitými nerosty, nalezenými v jejich přirozených ložiskách.

Předmětem horního regálu jsou veškeré nerosty, jichž lze využít pro jejich obsah kovů, síry, kamence, skalice nebo kuchyňské soli, dále vody cementové, tuha a živice a konečně veškeré druhy černého a hnědého uhlí. Takové nerosty se nazývají nerosty vyhrazenými.

Horní oprávnění - § 5

Kdo chce vyhledávat nebo dobývat vyhrazené nerosty, musí předem nabýti k tomu náležitého oprávnění.

Tato oprávnění jsou buď přidělením kutacích obvodů (kutných polí, §§ 15 - 22) nebo propůjčením horních měr (dolových, povrchových měr) a horních koncesí (§§ 40 až 97).

2.2 Historický vývoj bezpečnostních předpisů

Bezpečnostní předpisy v dnešním slova smyslu – až od 19. století.

V minulosti zvyková záležitost, dílčí zmínky o bezpečnostních požadavcích a o odpovědnostních vztazích na pracovištích uvedeny v:

- Jihlavském horním právu z r. 1249
- Kutnohorském horním právu z r. 1300
- Šlikovském horním řádu z r. 1518.

Šlikovský horní řád zahrnoval konkrétní opatření na prevenci, př. důlní chodby musí být dostatečně široké a pevně podepřené, aby se minimalizovalo riziko sesuvu nebo zranění. Zaměřoval se také na povinnost používat vhodné pracovní nástroje a ochranné vybavení. To zahrnovalo například přilby a další ochranné pomůcky. Ustanovení se také zabývala kvalitou vzduchu v dolech, což bylo zásadní pro prevenci respiračních onemocnění. Bylo doporučeno pravidelně větrat důlní prostory a kontrolovat kvalitu vzduchu. Řád obsahoval i pravidla týkající se hygieny v pracovních podmínkách, což bylo v té době poměrně pokrokové.

BOZP byla ve středověku a v raném novověku záležitostí podřadnou, mj. i pro malé množství zaměstnávaných osob, rodinnému charakteru malých těžeb atd. Změna nastala díky průmyslové revoluci, vývoj urychlován nehodami, haváriemi a katastrofami na důlních provozech.

Základní zásady BOZP obsaženy v obecném horním zákoně č. 146/1854 ř.z.

Velký rozvoj bezpečnostní legislativy spojen s vydáním horního zákona č. 41/1957 Sb., vydávány výnosy ČBÚ. V 60. letech pro dílčí oblasti, v r. 1971 vydán výnos č. 1/1971 jako „bezpečnostní kodex“ pro mnoho oblastí.

Po roce 1988 (zákony č. 44/1988 Sb. a č. 61/1988 Sb. vydávány vyhlášky – dnes celkem 46 kmenových prováděcích předpisů k těmto zákonům, s desítkami novelizací). Nejvýznamnější jsou vyhl.č. 22/1989 Sb., vyhl.č.26/1989 Sb., vyhl.č.51/1989 Sb., vyhl.č. 55/1996 Sb.

3 Ústavně-právní kořeny českého horního práva a bezpečnostních předpisů

3.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.,

Ústavní pořádek České republiky představuje souhrn ústavních zákonů a dalších pramenů ústavního práva České republiky. Podle článku 112 Ústavy České republiky lze dovodit, že se ústavním pořádkem rozumí souhrn určitých ústavních zákonů a dalších Ústavou výslovně jmenovaných pramenů práva v úrovni nejvyšší právní síly.

Ústavněprávní dokumenty (ústavní zákony, včetně Ústavy České republiky, a Listina základních práv a svobod) jsou dokumenty největší právní síly (stojí svojí silou nad zákony, nařízeními vlády a vyhláškami).

Pro horní právo jsou základním kamenem tyto články:

- **čl. 7 – stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství**
V kontextu článku 7 je účelem horního zákona stanovit zásady ochrany a hospodárného využívání nerostného bohatství, zejména při vyhledávání a průzkumu, otvírce, přípravě a dobývání ložisek nerostů, úpravě a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i bezpečnosti provozu a ochrany životního prostředí při těchto činnostech.
- **čl. 2 – zásada legality (výkon státní moci na základě zákona a v jeho mezích)**
- **čl. 79 – stát může zřizovat úřady jen na základě zákona**

3.2 Listina základních práv a svobod - č. 2/1993 Sb.

Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., součást ústavního pořádku ČR – hlava

- **Hlava první, čl. 11 – vlastnictví** (zákaz zneužívání vlastnictví, výhrada vlastnictví státu pro některé komodity).
Ve smyslu tohoto článku můžeme dohledat v horním zákoně, že stát si vyhradil právo vlastnit určité nerosty a jejich seznam je taxativně vypsán v § 3, odst. 1, Vyhrazené nerosty.
- **čtvrtá, čl. 26 až 35 – hospodářská, sociální a kulturní práva** (právo na spravedlivou odměnu, na zdravotní péči, sociální zabezpečení, na podnikání, na volbu povolání, na obživu prací atd.)

4 Základní zákony tvořící české horní právo a nejdůležitější zákony z oblasti bezpečnosti práce a provozu

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) – důležitý pro ochranu nerostů, územní plánování, pro využívání ložisek

Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě – nejdůležitější předpis platného českého horního práva; řeší zásadní kompetence státní báňské správy, upravuje druhy hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, týká se problematiky výbušnin, podzemních objektů aj.

Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích – dopadá na geologii, řeší základní podmínky pro výkon geologických prací, včetně oprávnění apod.

Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů.
- Rozdělení úložných míst a jejich zařazování, povolení provozu

Zákon č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů.

Zákon č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití - Přidělení trojmístného číselného kódu, Evidence a sledovatelnost výbušnin

Zákon č. 225/2022 Sb., Zákon o prekurzorech výbušnin a o změně souvisejících zákonů (zákon o prekurzorech výbušnin)

Zákon č. 158/2000 Sb., Zákon o vyhledávání, průzkumu a těžbě nerostných zdrojů z mořského dna a o bezpečnosti činností v odvětví ropy a zemního plynu v moři – řeší podmínky pro vyhledávání (odborná způsobilost, oprávnění, povinnosti a práva oprávněných osob, výkon státních správy)

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce – pracovní poměr, pracovní doba a doba odpočinku, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, odměňování za práci, dovolená, náhrada majetkové a nemajetkové újmy

Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují **další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci** v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) – *řeší např. požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, výrobní a pracovní prostředky a zařízení, organizaci práce a pracovní postupy a bezpečnostní značky, odborná způsobilost a zvláštní odborná způsobilost*

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) – důležitý pro ochranu nerostů, územní plánování, pro využívání ložisek

Přijat jako zákon federální, proto např. neobsahuje ustanovení o kompetencích státní báňské správy nebo o povolování hornické činnosti (ta jsou v zákoně č. 61/1988 Sb.)

Řeší:

- vymezení nerostů, definici ložisek, vymezuje nerostné bohatství; zásoby ložisek, zásady ložiskového průzkumu;
- ochranu nerostného bohatství (CHLÚ);
- využívání nerostného bohatství (dobývací prostory, zásady hospodárneho využívání nerostného bohatství, střety zájmů);
- rezervy na sanace a rekultivace a důlní škody;
- úhrady z dobývacích prostorů a z vyhrazených nerostů;
- některá související témata – zvláštní zásahy do zemské kůry (částečně), stará důlní díla (částečně), důlní vody.

Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě – nejdůležitější předpis platného českého horního práva;

Upravuje nejdůležitější otázky:

- Provádění hornické činnosti,
- činnost prováděná hornickým způsobem,
- výbušniny pro civilní použití,
- organizaci státní báňské správy, přestupky a sankce za ně,
- základní požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci a bezpečnost provozu,
- některé otázky týkající se podzemních objektů, technických zařízení, kvalifikací,
- báňskou záchrannou službu atd.

Přijat v r. 1988 jako tzv. republikový zákon jenom pro české země, otázky nerostů a využívání nerostného bohatství upraveny v horním zákoně.

Výbušniny jsou do zákona č. 61/1988 Sb. zařazeny z důvodu jejich masového využívání při hornické činnosti.

Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích – dopadá na geologii, řeší základní podmínky pro výkon geologických prací, včetně oprávnění apod.

Dopadá, jak už jeho název napovídá) na geologickou problematiku a řeší základní podmínky pro výkon geologických prací, včetně

- a) vydávání oprávnění,
- b) průzkumných území,
- c) poplatků za průzkumná území;
- d) provádění geologických prací (projekt geologických prací, odborné a racionální provádění, povinnost dokumentovat a vyhodnocovat geologické práce, postavení tzv. odborného řešitele jakožto osoby oprávněné v zákonem stanovených případech projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce);
- e) řeší problematiku evidencí geologických prací a uchování dokumentace (úkoly pro ČGS a pro průzkumné organizace).
- f) Zákon též definuje geologický výzkum a geologický průzkum a stanovuje jejich další členění.

Pro geologické činnosti platí vyhláška č. 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce; je vydána v působnosti MŽP.

Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů. - Rozdělení úložných míst a jejich zařazování, povolení provozu

- **Vyhláška č. 428/2009 Sb.**, o provedení některých ustanovení zákona o nakládání s těžebním odpadem
- **Vyhláška č. 429/2009 Sb.**, o stanovení náležitostí plánu pro nakládání s těžebním odpadem včetně hodnocení jeho vlastností a některých dalších podrobností k provedení zákona o nakládání s těžebním odpadem

Výše uvedené předpisy obsahují podmínky pro provozování úložných míst (odvaly a odkaliště splňující podmínky výše uvedených předpisů); požadavky převzaty ze Směrnice 2006/21/ES. Zákon mj. řeší otázku plánu pro nakládání s těžebními odpady, rezervy na činnosti spojené s nakládáním s těžebními odpady apod.

5 Základní vyhlášky z oboru horního práva

Vyhláška ČBÚ č. 104/1988 Sb., o racionálním využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem

Vyhláška ČBÚ č. 22/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při dobývání nevyhrazených nerostů v podzemí.

Vyhláška ČBÚ č. 26/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při činnosti prováděné hornickým způsobem na povrchu.

Vyhláška ČBÚ č. 51/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při úpravě a zušlechťování nerostů

Vyhláška ČBÚ č. 172/1992 Sb. o dobývacích prostorech

Vyhláška ČBÚ č. 175/1992 Sb. o podmínkách využívání ložisek nevyhrazených nerostů

Vyhláška ČBÚ č. 55/1996 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí

Vyhláška ČBÚ č. 239/1998 Sb. o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při těžbě a úpravě ropy a zemního plynu a při vrtných a geofyzikálních pracích a o změně některých předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem

Prováděcích předpisů je vydáno k zákonům z oboru horního práva několik desítek; na stránkách ČBÚ <https://cbusbs.cz/cs/2019-02-11-11-42-52>

najdete jejich dílčí přehled čítající 48 kusů (tzv. kmenových předpisů, které mají desítky novelizací).

Další dílčí přehledy lze najít např. na stránkách Ministerstva životního prostředí <https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/>

nebo na stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu

<https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/resortni-statisticka-zjistovani/legislativni-predpisy/default.htm>

6 Nerostné bohatství, nerosty, rozdělení nerostů, výhradní ložisko – definice a právní ochrana podle znění horního zákona

Definice jsou uvedeny v §§ 2-7 zákona č.44/1988 Sb.

- **nerosty** = tuhé, kapalné a plynné části zemské kůry; (nerostem ale není např. rašelina, bahno, písek v korytech vodních toků, pokud neobsahují vyhrazené nerosty v dobyvatelném množství, přírodní léčivé vody atp.); § 2 horního zákona
- **nerosty** se dělí na **vyhrazené** (taxativní seznam – např. radioaktivní nerosty, uhlí, ropa, rudy, vápenec, blokově dobyvatelný a lešitelný granodiorit a mnohé jiné) a **nevyhrazené** (všechny ostatní – obecně např. písek a štěrkopísek); § 3 a též čl. II zákona 541/1991 Sb.
- **Ložisko nerostů** je přírodní nahromadění nerostů + základka v hlubinném dole, opuštěný odval, výsypka a odkaliště pokud vznikly HČ a obsahují nerosty; § 4 horního zákona
- **Výhradní ložisko** = **ložisko vyhrazených nerostů**, a dále to ložisko nevyhrazených nerostů, o němž se rozhodlo před r. 1991, že je vhodné pro národní hospodářství; musí být osvědčeno MŽP; § 5, 6 a a čl. II zákona č. 541/1991 Sb.
- **Nerostné bohatství** – je tvořeno výhradními ložisky; je ve vlastnictví ČR; § 5 horního zákona
- **Ložisko nevyhrazeného nerostu** – součást pozemku, patří majiteli; § 7 HZ

§ 2 - Nerosty

- Za nerosty se podle tohoto zákona považují tuhé, kapalné a plynné části zemské kůry.
- Za nerosty se podle tohoto zákona nepovažují
  - vody s výjimkou mineralizovaných vod, z nichž se mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty (upravuje Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon))
  - přírodní léčivé vody a přírodní stolní minerální vody, i když se z nich mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty, dále léčivá bahna a ostatní produkty přírodních léčivých zdrojů (upravuje zákon č. 164/2001 Sb. o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon))

- rašelina (upravuje Opatření č. 61/1956 Sb. Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění o těžbě rašelin a Vyhláška Ministerstva zemědělství a lesního hospodářství č. 151/1957 Ú. l., kterou se vydávají podrobnější předpisy o těžbě rašelin.
- bahno, písek, štěrk a valouny v korytech vodních toků, pokud neobsahují vyhrazené nerosty v dobyvatelném množství (částečně upravuje Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon))
- kulturní vrstva půdy, která je vegetačním prostředím rostlinstva (upravuje např. Zákon č. 334/1992 Sb. České národní rady o ochraně zemědělského půdního fondu, nebo Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon))

§ 3 - Rozdělení nerostů

Vyhrazené nerosty jsou

- radioaktivní nerosty,
- všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu (uhlovodíky), všechny druhy uhlí a bituminosní horniny,
- nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy,
- magnezit,
- nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět fosfor, síru a fluór nebo jejich sloučeniny,
- kamenná sůl, draselné, borové, bromové a jodové soli,
- tuha, baryt, azbest, slída, mastek, diatomit, sklářský a slévárenský písek, minerální barviva, bentonit,
- nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět prvky vzácných zemin a prvky s vlastnostmi polovodičů,
- granit, granodiorit, diorit, gabro, diabas, hadec, dolomit a vápenec, pokud jsou blokově dobyvatelné a lešitelné, a travertin,
- technicky využitelné krystaly nerostů a drahé kameny,
- halloyzit, kaolin, keramické a žáruvzdorné jíly a jílovce, sádrovec, anhydrit, živce, perlit a zeolit,
- křemen, křemenec, vápenec, dolomit, slín, čedič, znělec, trachyt, pokud tyto nerosty jsou vhodné k chemicko-technologickému zpracování nebo zpracování tavením,

- mineralizované vody, z nichž se mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty,
- technicky využitelné přírodní plyny, pokud nepatří mezi plyny uvedené pod druhým bodem.

Ostatní nerosty jsou nerosty nevyhrazené. V pochybnostech, zda některý nerost je nerostem vyhrazeným nebo nevyhrazeným, rozhodne Ministerstvo průmyslu a obchodu v dohodě s ministerstvem životního prostředí České republiky.

Zákon č. 465/2023 Sb., kterým se mění zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací (liniový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Kritické nerosty jsou

- radioaktivní nerosty,
- všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu (uhlovodíky),
- nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy, vápenec, pokud je vhodný k chemicko-technologickému zpracování,
- nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět prvky vzácných zemin a prvky s vlastnostmi polovodičů, a
- nevyhrazené nerosty stavebního kamene a štěrkopísku, nachází-li se tyto nevyhrazené nerosty na ložiskách, které se považují za výhradní

§ 6a Ložisko strategického významu

Ložiskem strategického významu je ložisko kritických nerostů, které má mimořádný význam pro zajištění surovinové nebo energetické bezpečnosti státu nebo pro uskutečnění staveb podle zákona o urychlení výstavby strategicky významné infrastruktury. Ložiska strategického významu stanoví vláda nařízením.

7 Ložiskový průzkum

(§ 11 až 14 horního zákona, zákon č. 62/1988 Sb., vyhláška č. 369/2004 Sb.)

§ 2 odst. 4 geologického zákona – ložiskový průzkum se dělí na vyhledávání, průzkum a těžební průzkum

- **Vyhledávání**, která představuje soubor GP, jejichž účelem je zhodnotit území z hlediska možného výskytu ložisek nerostů, nalézt je, ověřit jejich přibližný rozsah a význam, provést výpočet vyhledaných zásob a vymezit střety zájmů pro následný průzkum. Vyhledávání se provádí na území, kde dosud ložisko vyhledávaného nerostu nebylo nalezeno a evidováno.
- **Průzkum**, který se provádí na již známém a evidovaném ložisku, na kterém dosud nebyl stanoven dobývací prostor, v rozsahu potřebném pro získání podkladů ke zpracování dokumentace pro výpočet prozkoumaných zásob a prokázání jejich využitelnosti a pro řešení střetů zájmů s uvažovaným dobýváním ložiska.
- **Těžební průzkum**, který se provádí ve stanoveném dobývacím prostoru v rozsahu a podrobnostech potřebných pro účelné vydobytí ložiska.

§ 11 horního zákona: vyhledávání a průzkum výhradních ložisek – lze provádět jen na průzkumném území podle zákona č.62/1988 Sb. (pozn.: těžební průzkum pak v dobývacím prostoru - § 2 odst. 4 písm. c) geologického zákona).

řada povinností u výhradních ložisek – organizace musí ověřovat výhradní ložisko komplexně, dále tak, aby se dobývání ložiska a výstavba dolů a lomů mohly uskutečnit podle zásad báňské technologie a zajistilo se racionální využití zásob ložiska, používat šetrné postupy atd.;

§ 12 horního zákona - obecná povinnost ohlásit přírodní nahromadění vyhrazeného nerostu na MŽP a MPO

§ 13 horního zákona – zásoby výhradního ložiska jsou zjištěné a ověřené množství vyhrazených nerostů ložiska nebo jeho části, odpovídající podmínkám využitelnosti, bez ohledu na ztráty při jeho dobývání; podkladem pro výpočet zásob výhradního ložiska jsou podmínky využitelnosti zásob

§ 14 horního zákona – zásoby výhradního ložiska dělíme na:

- vyhledané x prozkoumané;
- bilanční x nebilanční,
- volné x vázané.

Geologické práce řeší dále vyhl. č.369/2004 Sb., o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, která

- stanovuje členění průzkumných geologických prací v rámci průzkumu pro zvláštní zásahy do zemské kůry, hydrogeologického, inženýrskogeologického, geofyzikálního a geochemického průzkumu a průzkumu geologických činitelů ovlivňujících životní prostředí;
- upravuje postup při projektování geologických prací, při zajištění střetů zájmů chráněných zvláštními právními předpisy a při schvalování projektu geologických prací a jeho změn a stanovuje náležitosti projektu geologických prací a dobu, kdy je možno zahájit provádění geologických prací výjimečně před schválením projektu;
- upravuje postup při provádění geologických prací;
- stanovuje vymezení rizikových geofaktorů a podrobnosti o jejich oznamování,
- upravuje náležitosti a obsah vyhodnocování geologických prací a stanovuje lhůty vyhodnocování těchto prací,
- stanovuje postup při vyhledávání a průzkumu výhradních ložisek z hlediska ochrany a hospodárného využití nerostného bohatství (§ 11 odst. 6 horního zákona) a
- upravuje postup při výpočtu zásob výhradních ložisek a náležitosti výpočtu zásob .

8 Zásoby ložiska, klasifikace zásob, podmínky využitelnosti, stav zásob výhradních ložisek, evidence zásob, vykazování, odpisy a vypořádání

(§§ 10, 13, 14, 14a, 14b, 14c, 29 zákona č. 44/1988 Sb., §§ 15-18 vyhlášky č. 369/2004 Sb., § 2, 9a zákona č. 62/1988 Sb., vyhláška č. 497/1992 Sb., § 4 vyhlášky č. 172/92 Sb.)

§ 2 zákona č. 62/1988 Sb. definuje geologické práce – geologický výzkum a průzkum, který se provádí mj. za účelem ověřování zásob ložisek nerostů;

§ 9a zákona č. 62/1988 Sb. stanoví, že při provádění geologických prací je organizace povinna podat MŽP mj. hlášení o zjištění výhradního ložiska s uvedením množství jeho zásob;

Mezi povinnostmi organizace podle § 10 HZ patří evidovat stav zásob výhradního ložiska a jeho změny.

§ 13 horního zákona – zásoby výhradního ložiska jsou zjištěné a ověřené množství vyhrazených nerostů ložiska nebo jeho části, odpovídající podmínkám využitelnosti, bez ohledu na ztráty při jeho dobývání; podkladem pro výpočet zásob výhradního ložiska jsou **podmínky využitelnosti zásob**

§ 14 horního zákona – zásoby výhradních ložisek:

- a) vyhledané x prozkoumané (podle prozkoumanosti a znalosti úložních poměrů);
- b) bilanční x nebilanční (podle podmínek využitelnosti),
- c) volné x vázané (podle přípustnosti k dobývání).

Výpočet zajišťuje organizace, která zasílá výpočet na MŽP, MPO a OBÚ.

Existují zákonné důvody, pro které je možné provést odpis zásob výhradních ložisek, čímž se rozumí jejich vynětí z evidence zásob nebo jejich převod ze zásob bilančních do zásob nebilančních. Tyto zákonné důvody jsou:

- a) zvláště složité báňsko-technické, bezpečnostní nebo geologické poměry,
- b) hospodářsky neúčelné vydobytí části výhradního ložiska,
- c) pokud by dobývání ohrozilo zákonem chráněné obecné zájmy, kdy taková ochrana převyšuje nad zájmem vydobytí zásob výhradního ložiska.

§ 14a HZ – odpis zásob = vynětí z evidence zásob nebo jejich převod ze zásob bilančních do zásob nebilančních

§ 14b HZ – návrh na odpis podává organizace nebo orgán životního prostředí

Rozhodnutí o odpisu: § 14c HZ

- MPO se souhlasem MŽP při vyhledávání a průzkumu)
- MPO po projednání s ČBÚ ve fázi dobývání a projektování výstavby dolů a lomů
- OBÚ v případě tzv. malého množství zásob.
  - **Malým množstvím zásob se rozumí množství zásob nepřesahující v kalendářním roce celkově 5 % plánované roční těžby na ložisku, nejvýše však v jednotlivém případě 100 000 t nebo 50 000 m³ a u zemního plynu 500 000 m³.**

Evidence zásob – vede organizace podle vyhlášky č. 497/1992 Sb. Souhrnnou evidenci vede MŽP podle § 29 odst. 4 horního zákona. Velká část souvisejících administrativních činností je na základě pověření od MŽP zajišťována Českou geologickou službou. Podkladem je výkaz Geo (MŽP) V3-01.

Podle vyhlášky č. 369/2004 Sb. o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek se:

- a) při vyhodnocování výsledků geologického průzkumu zpracovává souhrnná geologická dokumentace,
- b) **podmínky využitelnosti** (§ 17 cit. vyhl.) zpracovávají způsobem a v rozsahu uvedeném v příloze č. 1 cit. vyhlášky, a to s přihlédnutím k průběžným výsledkům vyhledávání nebo průzkumu ložiska tak, aby byly schváleny před zahájením výpočtu zásob (hodnotí se ekonomická kritéria, vč. nákladů na vyhledání a průzkum a na budoucí využití ložiska);
- c) výpočet nebo modelové stanovení nebo odhad minimálního ekonomického potenciálu ložiska určuje minimální množství zásob na ložisku.

Vyhodnocování geologických prací, závěrečná zpráva a přepočet zásob se řídí §§ 15, 16 a 18 cit.vyhl.

Podmínky využitelnosti zásob nerostů se zpracovávají v následujícím rozsahu a způsobem:

1. Množství nerostu se vyjadřuje souhrnným množstvím zásob nerostu v jednotkách, ve kterých jsou zásoby nerostu vedeny ve státní bilanci zásob. Základní podmínkou pro stanovení minimálního množství zásob nerostu na ložisku je respektování celkových souhrnných nákladů na vyhledání a průzkum ložiska, přípravu, otvírku a dobývání ložiska, likvidaci následků dobývání (sanace, rekultivace, důlní škody), zahrnutí všech úhrad a poplatků vyplývajících z právních předpisů nebo ze smluvních ujednání, představujících závazky vzniklé

v procesu osvojování ložiska od počátečního průzkumu až po definitivní ukončení činnosti na ložisku....

2. Jakost nerostu se vyjadřuje kvalitativními ukazateli, které jsou rozhodné pro technologii úpravy a pro dosažení tržně odbytelné produkce a limity pro odpady nebo pro technologii zpracování způsobem odpovídajícím obecně závazným právním předpisům...

3. Geologické ukazatele zahrnují zejména litologii, stáří, morfologii těles, tektonické projevy, mineralogii, petrografii, genetický typ ložiska....

4. Báňsko technické podmínky se stanovují tak, aby vymezené zásoby bylo možné na úrovni existující nebo vyvíjené technologie dobývání vydobýt, při zohlednění platných technických a bezpečnostních právních předpisů....

5. Ekologické podmínky zahrnují limity a omezení, které vyplývají ze zvláštních právních předpisů. Tyto ukazatele se stanoví způsobem a v rozsahu odpovídajícím vlivu ekologických podmínek na vymezení nebo klasifikaci zásob v konkrétním území.

6. Další ukazatele se stanoví s přihlédnutím ke střetům zájmů chráněným zvláštními právními předpisy...

9 Surovinová politika

Česká republika měla dosud dvě Surovinové politiky – první z roku 1999, druhou z roku 2017. Surovinová politika z roku 2017 byla schválena usnesením vlády č. 441/2017. Jedná se o strategický dokument, který stanovuje státní priority v oblasti nakládání s nerostnými surovinami.

Výslovně je jí věnován § 14d Horního zákona – po novele provedené zákonem č. 88/2021 Sb. Váže se k ní také § 24 odst. 2 horního zákona v otázce předchozího souhlasu, a konečně také ustanovení o účelovosti úhrady § 33o horního zákona; dále je výslovně uváděna v § 13 kompetenčního zákona č. 2/1969 Sb. (u kompetencí MPO) nebo se na ni v jednom ustanovení váže zákon č. 85/2012 Sb., a také energetický zákon.

Předmětem politiky nerostných surovin jsou palivoenergetické, rudní, nerudní a stavební suroviny, a to z prvotních zdrojů. Surovinová politika ve smyslu politiky nerostných surovin se nezabývá surovinami z obnovitelných zdrojů, jako vodou, dřevem, zemědělskými surovinami atd.

Surovinová politika má přímou vazbu k energetické politice a z hlediska stanovení a řešení některých cílů je s ní úzce propojena.

Naprostá většina zemí světa potřebuje pro fungování své ekonomiky širší spektrum nerostných komodit než ty, které je možno získat na teritoriu vlastního státu, naopak mnoho zemí vyváží část svého nerostného bohatství do zahraničí, a to v různém stupni opracování. Proto je nedílnou součástí státní surovinové politiky také problematika dovozu a vývozu nerostných surovin, resp. příspěvek zahraničního obchodu s nerostnými surovinami k bezproblémovému zabezpečení národní ekonomiky nerostnými surovinami a k zajištění přiměřené surovinové bezpečnosti státu.

Surovinová politika vyhodnocuje také nerostný potenciál ČR (výslovně rudy, nerudy, stavební suroviny, energetické suroviny).

§ 14d Surovinová politika

- (1) Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů (dále jen „surovinová politika“) je strategickým dokumentem vyjadřujícím cíle státu při využití a ochraně nerostného bohatství a ostatních nerostných zdrojů. Surovinová politika je přijímána nejvýše na období 25 let.
- (2) Surovinová politika je podkladem pro výkon státní správy v oblastech průzkumu ložisek nerostných surovin, ochrany nerostného bohatství a stanovení dobývacích

prostorů a jedním z podkladů pro politiku územního rozvoje a územně plánovací dokumentaci.

- (3) Surovinovou politiku schvaluje na návrh ministra průmyslu a obchodu vláda. Vláda předkládá pro informaci surovinovou politiku Poslanecké sněmovně a Senátu.
- (4) Naplňování surovinové politiky vyhodnocuje Ministerstvo průmyslu a obchodu nejméně jednou za 5 let a o vyhodnocení informuje vládu.

§ 24 Oprávnění k dobývání výhradního ložiska

- (1) K podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru musí mít organizace předchozí souhlas Ministerstva životního prostředí vydaný po projednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu. Předchozí souhlas může Ministerstvo životního prostředí vázat na splnění podmínek vztahujících se k tvorbě jednotné **surovinové politiky České republiky** a k návratnosti prostředků vynaložených ze státního rozpočtu na vyhledávání a průzkum výhradních ložisek. Tyto podmínky se uvedou v rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru.

Zjednodušená definice surovinové politiky státu:

- Dle MPO: „*Surovinovou politikou v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů se rozumí legislativní a administrativní rámec ke spolehlivému, cenově dostupnému a dlouhodobě udržitelnému zásobování nerostnými surovinami.*“
- Dle MŽP: „*Surovinová politika je souhrn všech aktivit, kterými stát ovlivňuje vyhledávání a využívání tuzemských zdrojů surovin (se zřetelem k veřejným zájmům a k ochraně přírodních, kulturních a krajinných hodnot) a získávání surovin v zahraničí s cílem zabezpečit jimi chod své ekonomiky.*“

Surovinová politika v praxi legislativní se projevuje jako souhrn námětů pro tvorbu zákonů a dalších předpisů, které mají podpořit zajištění zásobování země nerostnými surovinami.

Surovinovou politikou lze řídit proces tvorby legislativy.

Surovinová politika v praxi administrativní a exekutivní, se projevuje zásadami, kterými se musí správní orgány řídit při rozhodování ve věcech, na které se ze zákona surovinová politika vztahuje.

Z hlediska právního má surovinová politika sílu usnesení vlády a je závazná pouze pro orgány státní správy a další subjekty podléhající vládě. Její závaznost pro jiné subjekty

(například soukromé těžební společnosti) je ošetřena v horním právu. Ve vztahu k této analýze se jedná zejména o následující ustanovení:

- § 4a odst. 6 zákona o geologických pracích „Ministerstvo (životního prostředí) žádost o stanovení průzkumného území dále zamítne zejména v případě, že průzkum je v rozporu se státní surovinovou politikou, státní politikou životního prostředí, zájmy obrany státu, zahraničními závazky státu nebo pokud další veřejný zájem převýší zájem na dalším průzkumu a následném využití výhradního ložiska.“
- § 24 odst. 2 horního zákona: „K podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru musí mít organizace předchozí souhlas Ministerstva životního prostředí vydaný po projednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu. Předchozí souhlas může Ministerstvo životního prostředí vázat na splnění podmínek vztahujících se k tvorbě jednotné surovinové politiky České republiky a k návratnosti prostředků vynaložených ze státního rozpočtu na vyhledávání a průzkum výhradních ložisek. Tyto podmínky se uvedou v rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru.“

Stát může svou surovinovou politikou poměrně významně ovlivnit udělení, neudělení či omezení práv, která opravňují příslušný subjekt (těžaře) usilovat o dobývání ložiska, a současně i omezení jeho práv nakládat s nerostem po jeho vydobytí.

10 Osvědčení o ložisku, ochrana nerostného bohatství, chráněná ložisková území

Výhradní ložiska = ložiska vyhrazených nerostů, a dále ta ložiska nevyhrazených nerostů, o nichž se rozhodlo před r. 1991, že jsou vhodná pro národní hospodářství; **musí být osvědčeno MŽP** (§ 5, 6 a 43a horního zákona). Ložisko výhradního ložiska **právně** vznikne vydáním osvědčení o ložisku na základě výsledků provedeného průzkumu.

Dle § 6 odst. 2 horního zákona MŽP zašle osvědčení o výhradním ložisku na MPO, krajský úřad, OBÚ, orgán územního plánování, stavební úřad a organizaci, pro niž bylo provedeno vyhledávání nebo průzkum ložiska.

Podle § 15 horního zákona jsou mj. k včasnému zabezpečení ochrany nerostného bohatství **orgány územního plánování** a zpracovatelé územně plánovací dokumentace povinni při územně plánovací činnosti **vycházet z podkladů o zjištěných a předpokládaných výhradních ložiskách** poskytovaných jim MŽP; přitom postupují podle zvláštních předpisů (zákon o obcích, drahách, telekomunikacích, péči o zdraví lidu, zemědělském půdním fondu, vodách, lesích, ochraně přírody, památkové péči) a jsou povinni navrhnout řešení, které je z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství a dalších zákonem chráněných obecných zájmů nejvýhodnější.

Chráněné ložiskové území (CHLÚ, § 16 až 19 horního zákona) – institut zajišťující ochranu výhradního ložiska proti znemožnění jeho dobývání; zahrnuje území, na němž by stavby a zařízení nesouvisející s dobýváním mohly ztížit či znemožnit dobývání výhradního ložiska; CHLÚ stanoví MŽP po projednání s orgánem kraje rozhodnutím vydaným v součinnosti s MPO, OBÚ a po dohodě s orgánem územního plánování a stavebním úřadem; hranice se vyznačí v územně plánovací dokumentaci; organizace má (§ 10 HZ) povinnost navrhnout stanovení CHLÚ.

Ochrana ložiska začíná jeho právním vznikem, její intenzita však vzrůstá stanovením chráněného ložiskového území, v němž je omezeno zřizování staveb, které by mohly v budoucnu ztížit využití ložiska. Ochrana ložiska trvá, dokud existuje ložisko či chráněné ložiskové území. Kompetenci ke stanovení chráněného ložiskového území má Ministerstvo životního prostředí.

Omezení některých činností v CHLÚ – stavby a zařízení nesouvisející s dobýváním lze v CHLÚ umísťovat jen na základě závazného stanoviska dotčeného orgánu; nesmí se ohrozit dobývání ložiska; rozhodnutí o umístění staveb nesouvisejících s dobýváním lze vydat jen na základě závazného stanoviska orgánu kraje vydaného po projednání s OBÚ (§ 18 a 19 horního zákona).

V případech, kdy nebylo stanoveno chráněné území, se dobývací prostor stanovený podle dosavadních předpisů považuje též za chráněné ložiskové území podle tohoto zákona (§ 43 HZ) – jedná se o DP stanovené před r. 1988.

Omezení rozvoje obcí, nebo obecně stavební činnosti v oblasti výhradních ložisek neplyne z existence dobývacích prostorů nebo z povolení k dobývání, ale z existence výhradního ložiska nebo chráněného ložiskového území.

Vyhláška č. 364/1992 Sb., o chráněných ložiskových územích

- Obsahuje: Návrh na stanovení chráněného ložiskového území, Nezbytný obsah návrhu Rozhodnutí o stanovení chráněného ložiskového území, Změna a zrušení chráněného ložiskového území
- Návrh na stanovení chráněného ložiskového území předkládá právnická nebo fyzická osoba, která požádala o vydání osvědčení o výhradním ložisku (§ 6 HZ) (dále jen "ložisko") nebo právnická osoba, která byla pověřena zabezpečit ochranu a evidenci ložiska (§ 8 HZ) (dále jen "navrhovatel").

11 Oprávnění k dobývání výhradního ložiska - dobývací prostor

(§ 10, 24 až 29 horního zákona, vyhláška č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech)

Dobývací prostor je de facto administrativní vymezení prostoru pro budoucí těžbu a stanovuje se s ohledem na velikost a úložné poměry ložiska tak, aby ložisko mohlo být hospodárně vydobyto. Vychází se ze stanoveného chráněného ložiskového území a musí se stanovit s ohledem na případný vliv dobývání na sousední ložiska.

Dobývací prostor – jeho stanovením vzniká organizaci oprávnění k dobývání výhradního ložiska (nejde ovšem ještě o její povolení, ani o podnikatelské oprávnění, ale o právo na nerost v určitém teritoriu, resp. o právo si později požádat o povolení k těžbě)

Organizace má při stanovení DP pouze od státu propůjčena práva k ložisku nerostů, což reálně znamená, že si smí - při splnění podmínek daných zákony - teprve požádat o povolení dobývání. (Zákon je samozřejmě předvídací - pokud organizace splní současně podmínky pro stanovení dobývacího prostoru i pro povolení dobývání, lze obě řízení spojit - tato situace však reálně příliš nenastává).

- **Ke stanovení nutný předchozí souhlas MŽP** vydaný po projednání s MPO; stanovení a změna DP je i rozhodnutím o využití území na povrchu; podle § 10 HZ je povinností organizace navrhnout stanovení, změnu popř. zrušení DP;
- DP se stanoví se na základě výsledků průzkumu ložiska; může zahrnovat 1 nebo více ložisek nebo jen část výhradního ložiska; lze stanovit i zvláštní DP pro oddělené dobývání skupiny nerostů;
  - Např.: dobývací prostor pro těžbu uhlí a zvláštní dobývací prostor pro těžbu zemního plynu vázaného na uhelné sloje (každou z těchto surovin těží jiná organizace).
- hranice DP se na povrchu stanoví uzavřeným geometrickým obrazcem; lze vymežit i hloubkově;
- **DP stanoví Obvodní báňský úřad (OBÚ)** rozhodnutím vydaným v součinnosti s dotčenými orgány státní správy; speciální okruh účastníků řízení
- DP lze smluvně převést na jinou organizaci po předchozím souhlasu OBÚ;
- Evidenci DP vedou OBÚ; ČBÚ vede souhrnnou evidenci DP

Název DP se odvozuje od názvu katastrálního území, ve kterém je stanoven, případně ve kterém se nachází jeho větší část a evidenčním číslem. Pokud je v daném katastrálním území víc DP, každý další se označí římskou číslicí.

Podrobnosti o stanovení, změnách a zrušení DP stanoví vyhláška č. 172/1992 Sb.

Hranice dobývacího prostoru

- Hranice dobývacího prostoru na povrchu se stanoví uzavřeným geometrickým obrazcem s přímými stranami, jehož vrcholy se určují souřadnicemi, udanými v platném souřadnicovém systému. Jeho prostorové hranice pod povrchem se zpravidla stanoví svislými rovinami, které procházejí povrchovými hranicemi. Výjimečně se tyto prostorové hranice mohou stanovit podle přirozených hranic. Dobývací prostor může být vymezen i hloubkově.
- Obvodní báňský úřad může nařídit, aby hranice dobývacího prostoru byly vyznačeny pomezními značkami na povrchu, popřípadě i v důlních dílech, zejména je-li to třeba v zákonem chráněném obecném zájmu nebo z hlediska chráněných zájmů vlastníků (správců, uživatelů) nemovitostí, které leží v hranicích dobývacího prostoru, anebo z hlediska zájmů organizací, jejichž dobývací prostory sousedí.
- Hranice stanoveného dobývacího prostoru vyznačí orgán územního plánování v územně plánovací dokumentaci.

Obsah žádosti o předchozí souhlas:

1. Údaje o organizaci
2. Údaje o ložisku
3. Návrh dobývacího prostoru
4. Údaje o úhradě geologickoprůzkumných prací
5. Údaje nezbytné k doložení přednostního nároku, pokud je uplatňován
6. Základní informace o záměru dobývat výhradní ložisko
7. Trh a předpokládaný objem výroby
8. Technické řešení a vztah k životnímu prostředí
9. Pozemek a střety zájmů
10. Ekonomická rozvaha
11. Stav ložiska po předpokládaném ukončení těžby

12 Procesy a problémy související s hornictvím

Mez procesy a případné problémy, které souvisí s hornictvím, patří EIA – posuzování vlivů na životní prostředí, ochrana přírody a krajiny, ochrana lesů, ZPF, územní plánování a stavebnictví.

Horní zákon, stejně jako zákon č. 61/1988 Sb. mají nastaveny procesy velmi přímočaře. Ale - pro vydání povolení hornické činnosti je nutno vyřešit **střety zájmů**. V rámci řešení střetu zájmů je třeba vyhovět požadavkům mnoha právních předpisů z oblasti práva životního prostředí a z dalších odvětví, získat příslušná závazná stanoviska, podpůrná povolení, vyjádření, souhlasy apod. Vydání povolení HČ je tak velmi náročné.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí

- posuzují se vlivy záměrů (tj. činností, staveb apod.) na veřejné zdraví a na životní prostředí (na ekosystémy, živočichy, horninové prostředí atd.)
- některé záměry se neposuzují (ty nevýznamné), některé vždy (uvedeny v příloze 1 zákona o EIA jako Kategorie I.), některé vyžadují tzv. zjišťovací řízení. Těžební záměry se mohou dostat do všech tří možností.
- fáze EIA v nejnáročnějším případě: oznámení záměru, zjišťovací řízení, zpracování dokumentace, zpracování posudku, vydání **závazného stanoviska orgánu EIA** (buď MŽP nebo orgán kraje) pro potřeby tzv. navazujícího řízení (např. řízení o povolení HČ, o stanovení DP, o povolení ČPHZ – při splnění dalších podmínek daných zákonem č. 100/2001 Sb.)

Zákon č. 148/2023 Sb. o jednotném environmentálním stanovisku

- Jednotné environmentální stanovisko (JES), je nástrojem procesní integrace státní správy v oblasti ochrany životního prostředí. Vydává se ve formě závazného stanoviska podle správního řádu, a to pro všechny záměry povolované podle stavebního zákona, ať už jde o záměry vyžadující EIA nebo záměry ostatní, a další záměry, které podléhají posouzení vlivů na životní prostředí a následně jsou povolovány podle jiného než stavebního zákona, např. zákona horního.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

- závazná stanoviska, souhlasy, výjimky atd. – nezbytné podklady pro rozhodování jiných orgánů (např. pro rozhodování OBÚ)

Lesní zákon (č. 285/1995 Sb.)

- Otázky lesnické rekultivace pozemků a schvalování jejich plánů
- Odnětí pozemků plnění funkcí lesa je uvolnění těchto pozemků pro jiné využití; může být trvalé nebo dočasné. Trvalým se rozumí trvalá změna využití pozemků, dočasným se pozemek uvolňuje pro jiné účely na dobu uvedenou v rozhodnutí. O odnětí rozhoduje krajský úřad (nad 1 ha výměry), nebo obecní úřad ORP (do 1 ha výměry). Odnětí se děje za poplatek.
- Ministerstvo zemědělství vydává souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, jimiž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa, a určuje způsob jejich rekultivace.

Zákon o ochraně ZPF (č. 334/1992 Sb.)

- Otázky zemědělské rekultivace pozemků a schvalování jejich plánů
- Odnětí pozemků ze ZPF.

Zákon stavební (č. 283/2021 Sb.)

- Těžební činnost musí být řešena v územně plánovací dokumentaci, pokud tomu tak není, tak vzniká problém např. již při stanovení dobývacího prostoru. Při své činnosti musejí orgány územního plánování navrhnout řešení, které je z hlediska ochrany a využití nerostného bohatství a dalších zákonem chráněných obecných zájmů nejvýhodnější (vážení zájmů) - § 15 horního zákona

13 Hospodárné využívání výhradních ložisek

(§ 11, 30, 32 horního zákona, § 10 zákona č. 61/1988 Sb., § 13 zákona č. 62/1988 Sb., § 2 až 4 vyhlášky č. 104/1988 Sb.)

Výhradní ložiska se musí využívat hospodárně. Hospodárným využíváním výhradních ložisek se rozumí jejich dobývání a úprava a zušlechťování vydobytých nerostů podle zásad uvedených níže s přihlédnutím k současným technickým a ekonomickým podmínkám; musí být dodrženy zásady báňské technologie, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu a vyloučeny neodůvodněné nepříznivé vlivy na pracovní a životní prostředí; je zakázáno kyanidové loužení (**§ 30 HZ**); povinnost ověřovat stav zásob za účelem racionálního využití ložiska (**§ 11 HZ**); POPD musí zajišťovat hospodárné a plynulé dobývání výhradního ložiska (**§ 32 HZ**), čemuž musejí odpovídat i dobývací metody (**§ 10 zákona č. 61/1988 Sb.**);

Dále je nutno (§ 30 HZ) vydobýt zásoby výhradních ložisek včetně průvodních nerostů co nejúplněji s co nejmenšími ztrátami a znečištěním; dobývání zaměřené výhradně na bohaté části ložiska není dovoleno,

- řádně využít vydobyté nerosty při jejich úpravě a zušlechťování prováděných v souvislosti s jejich dobýváním,
- vhodně ukládat průvodní nerosty současně dobývané, avšak dočasně nevyužívané a vést jejich evidenci,
- vhodným způsobem ukládat skrývkové hmoty a hlušiny a podle možnosti je účelně využívat.
- Je-li z hlediska úložních poměrů ložiska, hospodárnosti nebo bezpečnosti provozu a technických a provozních poměrů organizace účelné, aby část ložiska v jejím dobývacím prostoru vydobyla jiná organizace, nebo je-li třeba, aby si organizace zřídila důlní dílo v dobývacím prostoru jiné organizace, dohodnou se o tom obě organizace.
- Organizace může, přispěje-li to k hospodárnějšímu a bezpečnějšímu vydobytí výhradního ložiska a připouští-li to její vlastní provoz, dovolit jiné organizaci společné využívání svých důlních děl a zařízení.
- Dobývání výhradního ložiska nesmí být zastaveno, aniž bylo zajištěno, že pozdější jeho dobývání bude technicky možné a hospodářsky účelné a bezpečné, leč by zastavení dobývání vyžadoval důležitý zákonem chráněný obecný zájem, především bezpečnost života nebo ochrana zdraví lidí.
- Organizace je oprávněna dobývat výhradní ložisko v dobývacím prostoru, který jí byl stanoven

- **Podle § 13 zákona č. 62/1988 Sb.** musejí orgány územního plánování vycházet při své činnosti z výsledků geologických prací a vytvářet podmínky pro hospodárné využití ložisek.
- **V § 2 až 4 vyhlášky č. 104/1988 o racionálním využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem** se řeší výrubnost, znečištění a ztráty při dobývání výhradních ložisek, výtěžnost a zjišťování výsledků dobývání výhradních ložisek.

§ 2 Výrubnost, znečištění a ztráty

- (1) Při dobývání výhradního ložiska je nutno používat takové dobývací metody, které umožní vydobýt bilanční zásoby výhradního ložiska¹) s co největší výrubností (u tuhých nerostů), popřípadě vytěžitelností (u kapalných a plyných nerostů, jakož i při loužení), s co nejmenšími ztrátami a co nejmenším znečištěním, které jsou technicky i ekonomicky zdůvodněny.
- (2) Organizace je povinna v plánu otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska nebo jeho části navrhnout a zdůvodnit dobývací metodu a z ní vyplývající výrubnost (vytěžitelnost), znečištění a ztráty.

§ 3 Výtěžnost

Při úpravě a zušlechťování nerostů, jestliže se provádějí v souvislosti s jejich dobýváním, je nutno používat takové postupy, které umožní co nejúplnější využití vydobytých nerostů s co největší výtěžností jejich užitkových složek. Postup úpravy a zušlechťování vydobytých nerostů a z něho vyplývající výtěžnost je organizace povinna zahrnout do plánu otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska.

§ 4 Zjišťování výsledků, jejich evidence a využití

- (1) Organizace je povinna zjišťovat a evidovat množství hmot ukládaných na odvalech, výsypkách a odkalištích a dále
  - a) při dobývání výhradního ložiska výrubnost (vytěžitelnost), znečištění a ztráty,
  - b) při úpravě a zušlechťování vydobytých nerostů obsah jejich užitkových a škodlivých složek ve vsázce, v poloproduktech, v konečném produktu úpravy a zušlechťování a v odpadu.
- (2) Organizace sleduje a eviduje u dobývaných nerostů a doprovodných hornin v potřebném rozsahu petrografické a mineralogické složení, způsob a formu výskytu a vzájemné vztahy, obsah a chemické vazby užitkových a škodlivých složek a fyzikálně-mechanické a chemicko-technologické vlastnosti.

- (3) Organizace využívá výsledky podle odstavců 1 a 2 při plánování a řízení otvírky, přípravy a dobývání výhradního ložiska, jakož i úpravy a zušlechťování vydobytých nerostů.
- (4) Organizace eviduje údaje potřebné pro stanovení výše úhrad z vydobytých vyhrazených nerostů a z dobývacích prostorů.

14 Hornická činnost

Hornickou činností je podle § 2 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě:

- a) **vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů (dále jen "výhradní ložiska"),**
- b) **otvírka, příprava a dobývání výhradních ložisek,**
- c) **zřizování, zajišťování a likvidace důlních děl a lomů,**
- d) **úprava a zušlechťování nerostů prováděné v souvislosti s jejich dobýváním,**
- e) **zřizování a provozování odvalů, výsypek a odkališť při činnostech uvedených v písmenech a) až d),**
- f) **zvláštní zásahy do zemské kůry,**
- g) **zajišťování a likvidace starých důlních děl,**
- h) **báňská záchranná služba,**
- i) **důlně měřická činnost.**

Jak je vidět, zákon neobsahuje přesnou definici hornické činnosti, ale výčet často nesourodých aktivit. Za hornickou činnost se tak v současném českém horním právu považují ty aktivity obsahující prvek báňské technologie nebo související s báňským prostředím, o nichž tak výslovně stanoví zákon. Ty práce, o nichž tak zákon č. 61/1988 Sb. nestanoví, hornickou činností v právním smyslu nejsou.

Samostatné povolení se vydává výslovně k činnostem pod písm. a) až c) + f) a g). (§ 9,10, 11, 13 zákona č. 61/1988 Sb. ve spojení s § 17 a 18 cit. zákona, za podmínky vyřešení střetu zájmů podle § 33 horního zákona). Úprava, zušlechťování a odvaly se povolují v rámci některé z dalších činností, u odvalů se pak aplikuje i horní zákon, zákon o těžebních odpadech a stavební zákon.

Dokumentace pro povolení je uvedena ve vyhlášce č. 104/1988 Sb.

Výkon báňské záchranné služby je povinnost, pro její „komerční“ provádění je nutné oprávnění k HČ, pro zřízení HBZS je nutný souhlas ČBÚ, služební řády ZBZS schvalují OBÚ. U důlně měřické činnosti je nezbytné oprávnění k HČ.

Zahájení HČ a přerušování HČ na více než 30 dnů se vždy hlásí na OBÚ, a to ve lhůtě 8 dní předem (§ 13 vyhl.č.104/1988 Sb.) – z důvodu řádného zajištění výkonu dozoru nad BOZP.

15 Činnost prováděná hornickým způsobem – těžební

Činností prováděnou hornickým způsobem (ČPHZ), která má těžební povahu, je podle § 3 písm. a) a b) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě:

- a) dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, včetně úpravy a zušlechťování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, a vyhledávání a průzkum ložisek nevyhrazených nerostů prováděné k tomu účelu,
- b) těžba písků v korytech vodních toků a štěrkopísků plovoucími stroji, včetně úpravy a zušlechťování těchto surovin prováděných v souvislosti s jejich těžbou, s výjimkou odstraňování nánosů při údržbě vodních toků,

SBS je dozoruje (jedná se o činnosti s prvkem báňské technologie a se specifickou rizikovostí), povoluje však jen činnost uvedenou pod § 3 písm. a) (srov. § 19 zákona č. 61/1988 Sb.).

Také při povolení dobývání ložisek nevyhrazených nerostů musí být vyřešeny střety zájmů a zpracována nezbytná dokumentace; nezbytné je získat také územní rozhodnutí vydané stavebním úřadem.

Dokumentace k provádění ČPHZ (zejména plán využívání ložiska) je upravena ve vyhlášce č.175/1992 Sb., o podmínkách využívání ložisek nevyhrazených nerostů.

Těžba písků a štěrkopísků v korytech vodních toků a plovoucími stroji není OBÚ povolována, ale pouze dozorována. Význam zde hrají orgány vodoprávní a orgány plavební správy.

Zahájení a přerušování ČPHZ na déle než 30dní se vždy ohlašuje OBÚ 8 dnů dopředu.

Činností prováděnou hornickým způsobem (ČPHZ), která má těžební povahu, je podle § 3 písm. a) a b) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě:

§ 19 Dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu

- (1) Dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu, zajištění a likvidaci hlavních důlních děl a lomů povoluje obvodní báňský úřad. Bez těchto povolení nesmí být práce zahájeny.
- (2) K žádosti o povolení dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu organizace přikládá povolení změny využití území (stavební zákon) a plán využívání ložiska. K žádosti o povolení zajištění nebo likvidace hlavních důlních děl a lomů organizace přikládá plán jejich zajištění nebo likvidace.

- (3) Na řízení o povolování dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu a na povolování zajištění a likvidace hlavních důlních děl a lomů se vztahují přiměřeně ustanovení § 17 a 18. Vydaná rozhodnutí o povolení dobývání ložiska nevyhrazeného nerostu jsou závazná i pro právní nástupce účastníků řízení.
- (4) Organizace, která dobývá ložisko nevyhrazeného nerostu, popřípadě v souvislosti s dobýváním nerosty upravuje nebo zušlechťuje, je povinna dodržovat podmínky hospodárného a bezpečného dobývání ložiska.
- (5) Pro zpřesnění znalostí o množství a kvalitě zásob a o geologických a báňsko-technických podmínkách dobývání je organizace oprávněna během dobývání vykonávat další průzkum ložiska v území vymezeném v povolení změny využití území (stavební zákon).
- (6) Bližší podmínky využívání ložisek nevyhrazených nerostů stanoví Český báňský úřad v dohodě s ministerstvem životního prostředí České republiky a ministerstvem pro hospodářskou politiku a rozvoj České republiky obecně závazným právním předpisem.

16 Činnost prováděná hornickým způsobem – netěžební

Činností prováděnou hornickým způsobem (ČPHZ), která má těžební povahu, je podle § 3 písm. c) až i) zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě:

- c) práce k zajištění stability podzemních prostorů (podzemní sanační práce),
- d) práce na zpřístupňování jeskyní a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
- e) zemní práce prováděné za použití strojů a výbušnin, pokud se na jedné lokalitě přemísťuje více než 100 000 m krychlových horniny, s výjimkou zakládání staveb,
- f) vrtání vrtů s délkou nad 30 m pro jiné účely než k činnostem uvedeným v § 2 a 3,
- g) jímání přírodních léčivých a stolních minerálních vod v důlním díle v podzemí,
- h) práce na zpřístupnění starých důlních děl nebo trvale opuštěných důlních děl a práce na jejich udržování v bezpečném stavu,
- i) podzemní práce spočívající v hloubení důlních jam a studní, v ražení štol a tunelů, jakož i ve vytváření podzemních prostorů o objemu větším než 300 m krychlových horniny.

SBS je dozoruje (neboť jedná se o činnosti s prvkem báňské technologie a se specifickou rizikovostí), tyto činnosti ale nepovoluje.

Tyto typy ČPHZ se SBS ohlašují podle vyhlášky č. 104/1988 Sb. jinak je povolují např. stavební úřady nebo se dokonce vůbec nepovolují. Zahájení a přerušení ČPHZ na déle než 30dní se vždy ohlašuje OBÚ 8 dnů dopředu.

17 Odborná způsobilost, odborná kvalifikace a regulované profese v oboru hornictví

(§ 5 zákona č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 298/2005 Sb. a vyhláška č. 206/2001 Sb.)

V mnoha oborech lidské činnosti existují profese, které nemůže dělat každý, komu by se je dělat chtělo. Jedná se o taková povolání, která jsou náročná, riziková, vyžadují speciální znalosti nebo schopnosti. Takové profese právo předvídá a právní teorie i úřední praxe je chápe jako tzv. regulované profese či regulovaná povolání. Obor hornictví, spočívající v prakticky permanentním překonávání mocných sil přírody, je typickým příkladem odvětví, kde se s regulovanými profesemi setkáme. V minulosti jich bylo mnoho, v dnešní době se jedná o 14 profesí se státem ověřovanou odbornou způsobilostí v hornictví a o několik profesí v oboru výbušnin.

Pro některá hornická povolání je třeba, aby příslušný zaměstnanec byl vzdělán, měl nezbytnou praxi a u některých je dokonce nezbytné, aby osvědčil své znalosti vykonáním zkoušky před orgánem státní báňské správy. Množinu odborného vzdělání a odpracované praxe nazýváme souhrnným označením „odborná kvalifikace“; splněním podmínky odborné kvalifikace a složením příslušné zkoušky se pak získává „odborná způsobilost“, o které vydá orgán státní báňské správy příslušné osvědčení.

- **odborná kvalifikace** - způsobilost k výkonu činnosti prokazovaná předepsaným ukončeným vzděláním a předepsanou odbornou praxí v regulované činnosti,
- **odborná způsobilost** - naplnění odborné kvalifikace a prokázání znalostí z právních předpisů, a to v rozsahu potřebném pro bezpečný a spolehlivý výkon činnosti;

Podle § 5 zákona č. 61/1988 Sb. musí mj. před vydáním povolení organizace doložit, že provádění těchto činností bude řídit a za jejich kvalitu odpovídat osoba s odbornou způsobilostí.

Vyhláška č. 298/2005 Sb., o požadavcích na odbornou kvalifikaci a odbornou způsobilost při hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem a o změně některých právních předpisů, navazuje na zákon č. 61/1988 Sb. a na zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace)

- **řeší otázku tzv. regulovaných povolání, jejichž osvědčení vydávají orgány SBS – jsou to tyto**
  - **závodního dolu,**
  - **závodního lomu,**
  - **závodního,**
  - **bezpečnostního technika,**
  - **báňského projektanta,**
  - **projektanta instalací elektrických zařízení,**
  - **geomechanika,**
  - **hodnotitele rizik ukládání odpadů,**
  - **vedoucího větrání,**
  - **odborného znalce,**
  - **technického dozoru pro vedení důlních a podzemních děl,**
  - **projektanta instalací strojního zařízení,**
  - **hlavního důlního měřiče,**
  - **důlního měřiče**

Kromě nich ověřují tyto orgány také odbornou způsobilost u některých povolání v oboru výbušnin (Vyhláška č. 72/1988 Sb. Českého báňského úřadu o výbušninách).

- **Střelmistr** - osoba, která řídí a odpovídá za práce spojené s použitím výbušnin k trhacím pracím malého rozsahu,
- **Technický vedoucí odstřelu** - řídí a odpovídá za práce spojené s použitím výbušnin k trhacím pracím velkého rozsahu,

Dle zákona č. 61/1988 Sb. Odbornou způsobilost posuzuje a oprávnění k výkonu funkce střelmistra vydává obvodní báňský úřad a k výkonu funkce technického vedoucího odstřelů Český báňský úřad.

Z výše uvedených profesí je třeba vždy chovat v největší vážnosti profese závodního dolu, závodního lomu a závodního, které jsou z hlediska výkonu ty nejodpovědnější. Všechny výše zmiňované kategorie závodních jsou osoby svrchovaně významné v otázkách bezpečného řízení provozů v hornictví a v souvisejících oborech; v těchto otázkách jim nikdo nesmí být nadřízen a dávat jim pokyny.

Pro úplnost je třeba uvést, že vyhláška č. 298/2005 Sb. předpokládá ještě existenci určitých povolání, která nejsou plnohodnotně regulována státní mocí, avšak vyžaduje se u nich ověření odborné způsobilosti před komisí organizace, u níž tyto osoby působí – jde mj. o osoby vykonávající technický dozor v organizacích (srov. § 7 vyhlášky č. 298/2005 Sb.).

Pro geologické činnosti platí vyhláška č. 206/2001 Sb., o osvědčení odborné způsobilosti projektovat, provádět a vyhodnocovat geologické práce; zde je dána působnost MŽP

Odborná způsobilost se osvědčuje pro obory

- zkoumání geologické stavby,
- ložisková geologie,
- hydrogeologie,
- inženýrská geologie,
- environmentální geologie,
- sanační geologie,
- geochemie
- geofyzika.

Tyto obory se uvádějí na kulatém razítku odpovědného řešitele geologických prací.

18 Oprávnění k hornické činnosti

(§ 24 horního zákona, zákon č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 15/1995 Sb.)

- **Oprávnění k hornické činnosti** – HČ nelze vykonávat bez oprávnění (§ 5 odst. 2 zákona č. 61/1988 Sb.); vydává je příslušný OBÚ (§ 1 a 2 vyhlášky č. 15/1995 Sb.); jedná se fakticky o podnikatelské oprávnění umožňující podnikat v příslušném oboru, zde v oboru hornictví; výkon HČ bez oprávnění se trestá podle § 44 a 44a zákona č. 61/1988 Sb.; podmínkou pro vydání oprávnění je, že organizace musí jmenovat tzv. závodního (srov. § 6 zákona č. 61/1988 Sb. a vyhl. č. 298/2005 Sb. a č. 15/1995 Sb.) – osobu odpovědnou za odborné a bezpečné řízení HČ nebo ČPHZ – podle typu provozu to je závodní dolu, závodní lomu, závodní.
- § 1 č. 15/1995 Sb. ***o oprávnění k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jakož i k projektování objektů a zařízení, které jsou součástí těchto činností*** Oprávnění k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jakož i k projektování a navrhování objektů a zařízení, které jsou součástí hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem (dále jen "oprávnění"), lze vydat právnické nebo fyzické osobě, která prokáže, že je odborně způsobilá sama nebo prostřednictvím k tomu odborně způsobilých zaměstnanců (závodní, závodní dolu, závodní lomu, báňský projektant nebo hlavní důlní měřič) zabezpečovat činnosti v rozsahu požadovaného oprávnění.
- U organizace provozující důlní měřictví je osobou odpovědnou osoba s kvalifikací hlavního důlního měřiče.
- Oprávnění k hornické činnosti **neznamená** oprávnění k dobývání výhradního ložiska (vzniká stanovením dobývacího prostoru - § 24 odst. 1 horního zákona)
- **Povolení hornické činnosti** – pro většinu typů HČ (§ 2 zákona č. 61/1988 Sb.) je třeba povolení; teprve na základě povolení je tak např. možno dobývat nerosty; § 5 odst. 2, 9,10,11,13,17 a 18 zákona č.61/1988 Sb.

19 Povolení k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, POPD, plán využívání ložiska, střety zájmů, vstup na pozemky

19.1 Dobývání výhradních ložisek:

- Organizace (§ 5a horního zákona a § 3a zákona č. 61/1988 Sb.) musí mít oprávnění k hornické činnosti (vyhláška č. 15/1995 Sb.), dále stanovený dobývací prostor (§ 24 až 29 horního zákona) a konečně povolení hornické činnosti vydané OBÚ podle zákona č. 61/1988 Sb. Předpokladem pro vydání povolení je **vyřešení střetů zájmů** (§ 33 horního zákona a § 17 zákona č. 61/1988 Sb. Další požadavky stanoví zvláštní právní předpisy (např. EIA, ZPF).
- Organizace musí dodržet (§§ 30 až 32 HZ) zásady hospodárného využití ložiska, vydobýt ložisko co nejúplněji, vhodně ukládat průvodní nerosty a skrývkové hmoty, provádět další průzkum ložiska atp. Po skončení dobývání je nutno zajistit likvidaci důlních děl a lomů, a též sanaci a rekultivaci zasaženého území.
- **Hornická činnost - § 2 zákona č. 61/1988 Sb.**
- **Povolení hornické činnosti** – pro většinu typů HČ /§ 2 písm. a, b, c, f, g zákona č. 61/1988 Sb./ je třeba povolení; teprve na základě povolení je tak např. možno dobývat nerosty; § 5 odst. 2, 9,10,11,13,17 a 18 zákona č.61/1988 Sb.;
- asi nejvýznamnější z nich je otvírka, příprava a dobývání – povoluje se na základě **POPD (plán otvírky, přípravy a dobývání)**;
- o povolení HČ rozhoduje ve správním řízení na základě žádosti organizace OBÚ (OBÚ navíc smí některé hornické činnosti nařídit - § 10 zákona č. 61/1988 Sb.)
- náležitosti žádosti a dokumentace (POPD, plán zajištění, plán likvidace apod.) stanoví vyhláška č. 104/1988 Sb.
- důležité je mít vyřešeny střety zájmů (§ 33 horního zákona a § 17 odst. 2 zákona č. 61/1988 Sb.)
- speciální okruh účastníků řízení, podpůrné užití správního řádu

19.2 Dobývání nevýhradních ložisek

- Organizace (§ 3a zákona č. 61/1988 Sb.) musí mít příslušné oprávnění k ČPHZ, dále územní rozhodnutí podle stavebního zákona (stavební úřad) a konečně povolení ČPHZ vydané OBÚ podle § 19 ve spojení s § 17 a 18 zákona č. 61/1988 Sb. **Podkladem pro vydání povolení je plán využívání ložiska.**

- Podrobnosti pro LNN stanoví vyhláška č. 175/1992 Sb., o podmínkách využívání ložisek nevyhrazených nerostů
- **Střety zájmů** – jejich vyřešení je podmínkou pro vydání povolení hornické činnosti (§ 17 odst. 2 zákona č. 61/1988 Sb.); jejich podstatou je protichůdnost různých právem chráněných zájmů, které působí proti zájmu na ochraně a využití nerostného bohatství (např. zájem na ochraně přírody, zájem na ochraně lesa, zájem na ochraně archeologického dědictví, podle dnešní praxe ale i zájmy vlastníků nemovitostí atp.). Mechanismus řešení, a základní vymezení subjektů a orgánů, je nastaveno v § 33 HZ; organizace je povinna (§ 10 HZ) řešit střety zájmů již při stanovení DP, vyřešit je musí před povolením hornické činnosti. V dnešní době je reálně jediným způsobem vyřešení střetu zájmů dosažení dohody s těmi subjekty, které nějaký chráněný zájem reprezentují (vč. dohody s vlastníky).
- **Vstup na pozemky – (§ 15 zákona č. 61/1988 Sb.) při vybraných typech HČ jsou pracovníci orgánů a organizací oprávněni v nezbytném rozsahu, po předchozím oznámení vlastníkovi (správci, uživateli), vstupovat na cizí nemovitosti, provádět obhlídku, popřípadě zaměření a používat je ke zřizování a udržování měřických a hraničních značek a ochranných znaků, signálů a jiných měřických zařízení.**
- Orgány a organizace mohou též v nezbytném rozsahu, pokud tak neučiní na jejich žádost a na jejich náklad v přiměřené lhůtě vlastník (správce, uživatel) nemovitosti, provést na vlastní náklad nezbytné úpravy půdy, odvětvit a odstraňovat porosty překážející obhlídce a používání měřických a hraničních značek a ochranných znaků, signálů a jiných měřických zařízení. Při výkonu těchto oprávnění jsou orgány a organizace povinny dbát, aby co nejméně zasahovaly do práv a právem chráněných zájmů vlastníků (správců, uživatelů) nemovitostí. U geologických prací (§ 14 geologického zákona) nutná dohoda s vlastníkem pozemku o zásahu do pozemku, nedosáhne-li se jí, pak může vlastníková práva omezit krajský úřad.

20 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci a bezpečnost provozu v předpisech z oboru hornictví

- **Vyhláška ČBÚ č. 22/1989 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při dobývání nevyhrazených nerostů v podzemí.
- **Vyhláška ČBÚ č. 26/1989 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při činnosti prováděné hornickým způsobem na povrchu.
- **Vyhláška ČBÚ č. 51/1989 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při úpravě a zušlechťování nerostů
- **Vyhláška č. 123/2022 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu vyhrazených elektrických zařízení při hornické činnosti, činnosti prováděné hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami
- **Vyhláška č. 55/1996 Sb.**, o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí
- **Vyhláška č. 52/1997 Sb.**, kterou se stanoví požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při likvidaci hlavních důlních děl
- **Vyhláška č. 35/1998 Sb.**, o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu důlní dráhy hnědouhelného lomu
- **Vyhláška č. 239/1998 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při těžbě a úpravě ropy a zemního plynu a při vrtných a geofyzikálních pracích a o změně některých předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem
- **Vyhláška č. 415/2003 Sb.**, kterou se stanoví podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při svislé dopravě a chůzi
- **Vyhláška č. 659/2004 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu v dolech s nebezpečím důlních otřesů

21 Bezpečnost technického provozu

Legislativu bezpečnosti technického provozu v hornictví je možné rozdělit na :

- bezpečnost důlních děl a souvisejících provozů,
- bezpečnost technických zařízení.

Důlní díla a související provozy podléhají:

- Hornímu zákonu
- Zákonu č. 61/1988 Sb.
- Prováděcím předpisům (vyhl.č .22/1989 Sb., 26/1989 Sb., 51/1989 Sb., a desítky dalších)

Technická zařízení používaná v hornictví ČR podléhají:

21.1 Báňské legislativě ČR

zákon č. 61/1988 Sb. o hornické činnosti (§ 8 Technická zařízení), **vyhláška č. 392/2003 Sb.**, o bezpečnosti provozu technických zařízení a požadavcích na vyhrazená technická zařízení tlaková, zdvihací a plynová; **vyhláška č. 123/2022 Sb.**, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu vyhrazených elektrických zařízení při hornické činnosti, činnosti prováděné hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami

Rozlišujeme: technická zařízení (obecná), vyhrazená technická zařízení (VTZ), vybraná důlní zařízení (VDZ).

21.2 Integrovaným evropským předpisům

- Zákon č. 22/1997 Sb. o technických požadavcích na výrobky
- řada ustanovení tzv. „Technických předpisů“ (podle §3 22/1997 Sb.), četná nařízení vlády o technických požadavcích na výrobky (harmonizované směrnice EU), např. Zákon **č. 236/2024 Sb.** Zákon, kterým se mění zákon č. 90/2016 Sb., o posuzování shody stanovených výrobků při jejich dodávání na trh, ve znění pozdějších předpisů, a zákon **č. 424/2023 Sb.**, o požadavcích na přístupnost některých výrobků a služeb, **NV 116/2016 Sb.** o posuzování shody zařízení a ochranných systémů určených k použití v prostředí s nebezpečím výbuchu při jejich dodávání na trh
- **Zákon č. 102/2001 Sb.** o obecné bezpečnosti výrobků
- Předpisy o posuzování shody (**zákon č. 90/2016 Sb.** atd.)

22 Vyhlášky č. 22/1989 Sb., č. 26/1989 Sb., č. 55/1996 Sb.

Vyhláška ČBÚ č. 22/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při dobývání nevyhrazených nerostů v podzemí, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška platí od roku 1989, často novelizována; okruhy působnosti:

- požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti v podzemí;
- požadavky k zajištění BOZP a bezpečnosti provozu při dobývání nevyhrazených nerostů v podzemí;
- týká se i objektů a zařízení na povrchu, které souvisejí s těmito činnostmi.

Obsahuje technicko-bezpečnostní požadavky na pracoviště, osoby, dokumentaci, technická zařízení, havarijní plány, vedení důlních děl, větrání, proti-výbuchovou ochranu, odvodňování dolů, dopravu atd. Nastavuje odpovědnostní vztahy; významná úloha závodního dolu. Rozsáhlý okruh definic, např. co je důl, důlní dílo atd. Provozní dokumentace: technologický postup, pracovní postup, dopravní řád, provozní řád nebo návod k použití; schvaluje ji na základě zavedené praxe závodního dolu.

Další dokumentace (např. evidenční kniha, dolový deník, kniha hrází atd.) se řídí § 23 této vyhlášky.

Vyhláška ČBÚ č. 26/1989 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a při činnosti prováděné hornickým způsobem na povrchu, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška stanoví platí od roku 1989, často novelizována; okruhy působnosti:

- požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při hornické činnosti a ČPHZ na povrchu;
- požadavky k zajištění BOZP a bezpečnosti provozu při dobývání nevyhrazených nerostů na povrchu;
- nevztahuje se /ve zkratce/ na úpravnictví, dobývání ropy a plynu a na zvláštní zásahy do zemské kůry.

Obsahuje technicko-bezpečnostní požadavky na pracoviště, dobývání a výsypkové hospodářství, odvodňování lomů, elektrická a strojní zařízení, dopravu atd. Nastavuje odpovědnostní vztahy; významná úloha závodního lomu. Rozsáhlý okruh definic, např. co je důlní dílo, břemeno, velkostroj, lom atd.

Provozní dokumentace: technologický postup, pracovní postup, dopravní řád, provozní řád nebo pokyny pro obsluhu a údržbu. Provozní dokumentaci schvaluje závodní lomu nebo závodní. Další dokumentace (např. evidenční kniha, dolový deník, kniha odvodňování atd.) se řídí § 21 této vyhlášky.

Vyhláška č. 55/1996 Sb., o požadavcích k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí, ve znění pozdějších předpisů; vydána ČBÚ, účinná od 01. 07. 1996, má několik novelizací.

-vyhláška stanoví v souladu s právem Evropských společenství požadavky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu při činnosti prováděné hornickým způsobem v podzemí; (pozn. – myslí se tím ČPHZ spočívající např. v podzemním stavitelství, budování tunelů atd., nikoliv těžba nevyhrazených nerostů)

- vyhláška se nevztahuje na dobývání ložisek nevyhrazených nerostů v podzemí;
- definuje např. jámu, šachtici, studnu, podzemní dílo, tunel atd.
- řeší BOZP a BP při budování podzemních staveb; obsahuje požadavky na vedení důlních děl, pracoviště, osoby, technická zařízení, havarijní plánování, větrání, dopravu atd. Významná úloha závodního.

Provozní dokumentace: zejména technologický postup, pracovní postup, dopravní řád, provozní řád nebo pokyny pro obsluhu a údržbu. Provozní dokumentaci schvaluje závodní. Další dokumentace: kniha směnového hlášení, kniha příkazů, kniha kontrol, řídí se § 18 citované vyhlášky.

23 Hygienické požadavky na ochranu zdraví při práci v hornictví

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci – prováděcí předpis k zákonu č.309/2006 Sb.; platí obecně pro všechny profese; v hornictví se použije tehdy, pokud není ve speciálních horněprávních předpisech stanoveno něco jiného; upravuje

- a) rizikové faktory pracovních podmínek, jejich členění, metody a způsob jejich zjišťování, hygienické limity,
- b) působ hodnocení rizikových faktorů z hlediska ochrany zdraví zaměstnance,
- c) minimální rozsah opatření k ochraně zdraví zaměstnance,
- d) podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků a jejich údržby při práci s olovem, chemickými látkami nebo směsmi, které se vstřebávají kůží nebo sliznicemi, a chemickými látkami, směsmi nebo prachem, které mají dráždivý účinek na kůži, karcinogeny, mutageny a látkami toxickými pro reprodukci, s azbestem, biologickými činiteli a v zátěži chladem nebo teplem,
- e) bližší podmínky poskytování ochranných nápojů,
- f) bližší hygienické požadavky na pracoviště a pracovní prostředí,
- g) bližší požadavky na způsob organizace práce a pracovních postupů při zátěži teplem nebo chladem, při práci s chemickými látkami, směsmi, prachem, olovem, azbestem, biologickými činiteli a při fyzické zátěži
- h) bližší požadavky na práci se zobrazovacími jednotkami,
- i) některá opatření pro případ zdolávání mimořádné události, při které dochází ke z expozice na úroveň, která může vést k bezprostřednímu ohrožení zdraví nebo života zaměstnance exponovaného chemické látce, směsi nebo prachu,
- j) rozsah informací k ochraně zdraví při práci s olovem, při nadměrné expozici chemickým karcinogenům, mutagenům nebo látkám toxickým pro reprodukci, s biologickými činiteli a při fyzické zátěži,
- k) minimální požadavky na obsah školení zaměstnance při práci, která je nebo může být zdrojem expozice azbestu nebo prachu z materiálu obsahujícího azbest.

Rizikové faktory pracovních podmínek: tepelná zátěž, dehydratace (pozn. -řeší se ochrannými nápoji), toxické plyny, prach, chemické karcinogeny, fyzická zátěž, ruční manipulace s břemeny, psychická zátěž, zraková zátěž, biologičtí činitelé.

Nařízení č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací – upravuje hygienické limity hluku a vibrací na pracovištích, způsob jejich zjišťování a hodnocení a minimální rozsah opatření k ochraně zdraví zaměstnance, hygienické limity hluku pro chráněný venkovní prostor, chráněné venkovní prostory staveb a chráněné vnitřní prostory staveb, hygienické limity vibrací pro chráněné vnitřní prostory staveb, způsob měření a hodnocení hluku a vibrací pro denní a noční dobu. (Prováděcí předpis k zákonu č. 258/2000 Sb.).

Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli - v příloze č. 1 stanoví kritéria pro kategorizaci prací – prach, chemické látky, hluk, vibrace, neionizující záření, fyzická zátěž, pracovní poloha, zátěž teplem, zátěž chladem, psychická zátěž, zraková zátěž, práce s biologickými činiteli, práce ve zvýšeném tlaku vzduchu.

24 Základní obecné zákony v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

1/ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce – základní norma týkající se pracovněprávních vztahů, stanoví práva a povinnosti zaměstnavatelů i zaměstnanců (§ 101 až 108 - základní otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, § 224 až 226 pracovní podmínky). Základními úkoly zaměstnavatelů je mj. prevence vzniku rizik, ochrana zaměstnanců, vyhledávání rizik, šetření mimořádných událostí atd. Základní povinností zaměstnanců je mj. dbát podle svých schopností o svoji bezpečnost, účastnit se školení, řídit se pokyny zaměstnavatele atd.

2/ Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) – hlavně požadavky na pracoviště a pracovní prostředí, výrobní a pracovní prostředky a zařízení, na organizaci práce a pracovní postupy.

3/ Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. Na jeho základě je vykonáván (všeobecný) Státní odborný dozor nad BOZP. Vykonává v obecné rovině Státní úřad inspekce práce se sídlem v Opavě a oblastní inspektoráty práce (celkem 8). Kontrolní činnost je prováděna pomocí inspektorů. Kontroluje se mj. BOZP, dodržování pracovní doby, úrazovost atd. SÚIP je řízen Ministerstvem práce a sociálních věcí. V čele SÚIP je generální inspektor, v čele oblastního inspektorátu vedoucí inspektor. Její odborný dozor se týká nehornických subjektů! (U hornických organizací a u výbušninářských organizací dozor vykonává SBS !!!).

4/ Zákon č. 250/2021 Sb. Zákon o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení a o změně souvisejících zákonů Jsou to technická zařízení tlaková, zdvihací, elektrická a plynová. Jedná se o příspěvkovou organizaci zřízenou Ministerstvem práce a sociálních věcí. Její odborný dozor se týká nehornických subjektů! (VTZ u hornických organizací a u výbušninářských organizací dozoruje SBS !!!).

5/ Státní odborný dozor nad hygienou práce (tj. mj. nad zdravotními riziky, v otázce kategorizace prací, v otázce hygienických limitů u pracovních podmínek) vykonávají orgány ochrany veřejného zdraví podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Zásadní roli zde hrají krajské hygienické stanice (14), jejich nadřízeným orgánem je Ministerstvo zdravotnictví.

25 Úhrady, poplatky a finanční rezervy související s hornictvím

A/ Úhrady

Zavedeny r. 1992. Od r. 2024 nová úprava – na základě novely HZ provedené zákonem č. 349/2023 Sb. (konsolidace veřejných rozpočtů); úprava doplněna nařízením vlády č. 354/2023 Sb.

Platí se

a/ z dobývacích prostorů

b/ z vydobytých vyhrazených nerostů

Ad a/ U úhrad z dobývacích prostorů: sazba 1500,- Kč za ha u tzv. těženého DP, 300,- Kč u netěženého DP.

Ad b/ Způsob výpočtu u vydobytých vyhrazených nerostů – na základě algoritmu „těžba x sazba“, s modifikací pro uhlí, kde se zohledňuje ještě výhřevnost. Sazby uvedeny v nařízení vlády č. 354/2023 Sb. podle nerostů, resp. jejich skupin.

Způsob rozdělení – podle klíče uvedeného v zákoně, kde jsou stanoveny percentuelní podíly (obce, státní rozpočet a kraje; ze státního rozpočtu mají svůj dílčí podíl vždy MPO a MŽP). Účelová určenost u podílu MPO a MŽP – tyto resorty mohou výnosy z úhrad užít na zákonem dané účely – MPO vesměs na odstraňování historických těžebních zátěží, MŽP na geologickou problematiku a na některé problémy spojené se starými důlními díly.

Správu úhrad provádějí OBÚ. Podpůrně se užívá daňových předpisů – od r. 2011 zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Poplatníkem úhrady z dobývacího prostoru je držitel dobývacího prostoru, tj. organizace, které byl dobývací prostor stanoven, nebo na kterou byl převeden (§33a horního zákona), [5]

Poplatníkem úhrady z vydobytých nerostů je podle §33h horního zákona:

- a. držitel dobývacího prostoru;
- b. organizace, která získala vyhrazené nerosty při provádění ložiskového průzkumu ve stanoveném průzkumném území;
- c. ten, kdo provádí nepovolené dobývání výhradního ložiska nebo neoprávněně provádí ložiskový průzkum, při kterém získal vyhrazený nerost.

Povinnosti poplatníků úhrad:

1. **přiznat úhradu** prostřednictvím vyplnění přiznání k úhradě (§33s horního zákona), ve kterém si výši úhrady vypočte. Rovněž uvádět v přiznání údaje nutné pro správné rozdělení výnosu úhrady oprávněným příjemcům. Počínaje úhradovým obdobím 2017 je podání realizováno prostřednictvím interaktivního formuláře, který je dostupný na webovém rozhraní státní báňské správy a je součástí Informačního systému úhrad.

Lhůta pro podání úhradového přiznání je obecně do 31. 3. kalendářního roku s tím, že úhrada z **dobývacího prostoru** se přiznává **na úhradové období podle stavu k 1. 1.** (např. přiznání k úhradě na rok 2025 se podává do 31. 3. 2025). **Úhrada z vydobytých nerostů** se naopak přiznává zpětně **za úhradové období** (např. přiznání k úhradě za rok 2024 se podává do 31. 3. 2025).

2. **zaplatit úhradu** ve lhůtě shodné s termínem pro podání přiznání.

V případě úhrady z vydobytých nerostů je poplatník v průběhu úhradového období povinen platit zálohy (§33t horního zákona) v termínu do 31. 3., 30. 6. a 30. 9., a to ve výši 20% předchozí známé úhrady. Ke každé platbě zálohy poplatník podává oznámení, ve které uvede údaje potřebné k rozdělení této zálohy oprávněným příjemcům. Zaplacené zálohy se následně zúčtují v přiznání.

Tabulka č. 2 Rozpočtové určení úhrady z vydobytých nerostů

skupina nerostů	podíl obcí na výnosu (%)	podíl státního rozpočtu na kraje (%)	podíl státního rozpočtu na výnosu (%)	z toho:		
				Český báňský úřad	ministerstvo průmyslu a obchodu*)	ministerstvo životního prostředí*)
hnědé uhlí dobývané povrchovým způsobem	40	20	40	60	28	12
uhlí dobývané hlubinným způsobem, ropa nebo hořlavý zemní plyn	64	21	15			
ostatní nerosty	40	10	50			

Účelovost úhrady

- (1) Část výnosu úhrady z vydobytých nerostů, která je příjmem státního rozpočtu, ve výši 28 % může být použita jen k odstranění škod způsobených dobýváním ložisek vyhrazených i nevyhrazených nerostů, pro zajištění a likvidaci opuštěných důlních děl nebo k sanaci, rekultivaci a revitalizaci pozemků ve vlastnictví státu, a to v rámci rozpočtové kapitoly Ministerstva průmyslu a obchodu.
- (2) Část výnosu úhrady z vydobytých nerostů, která je příjmem státního rozpočtu, ve výši 12 % může být použita jen pro zjišťování, evidenci, zajišťování a likvidaci starých důlních děl a opuštěných průzkumných důlních děl a pro zajištění výkonu státní geologické služby spojeného především s ochranou a evidencí nerostného bohatství a surovinových zdrojů a na to navazujícím zpřístupňováním informačních zdrojů, případně s podporou provádění státní surovinové politiky, rizikovými geofactory a řešením problematiky těžebních odpadů, a to v rámci rozpočtové kapitoly Ministerstva životního prostředí.
- (3) Část výnosu úhrady z vydobytých nerostů, která je příjmem rozpočtu kraje, může být použita pouze k odstranění přímých i nepřímých škod způsobených v důsledku dobývání ložisek vyhrazených i nevyhrazených nerostů a jejich přepravou, dále na revitalizaci pozemků a ke zvýšení kvality života obyvatel a kvality prostředí obcí nacházejících se mimo dobývací prostor. Tyto peněžní prostředky nelze použít na financování činností, na které je organizací vytvářena finanční rezerva na vypořádání důlních škod.

B/ Poplatky

Podle § 4b zákona č. 62/1988 Sb. se platí poplatek za oprávnění provádět ložiskový průzkum. Na základě rozhodnutí o stanovení průzkumného území zadavatel hradí poplatek, jehož výše se odvozuje z plochy tohoto území, který činí v prvním roce 2 000 Kč za každý i započatý rok a každý i započatý km² stanoveného průzkumného území. Tento poplatek se každý další rok zvyšuje o 1 000 Kč za každý km².

C/ Rezervy

Rezervy (a/na sanace a rekultivace + b/ na důlní škody, § 31 odst. 5 a 6 a § 37a horního zákona) – prostředky organizace ukládané na zvláštním vázaném účtu v bance /lze je uložit též do státních dluhopisů/; jejich tvorba a čerpání podléhá schválení OBÚ.

Před vydáním souhlasu s čerpáním si OBÚ vyžádá vyjádření dotčené obce, Ministerstva životního prostředí a v případě organizace s majetkovou účastí státu také Ministerstva průmyslu a obchodu.

Kromě rezerv podle HZ známe v horním právu ještě rezervy podle zákona č. 157/2009 Sb. a podle zákona č. 85/2012 Sb.

26 Důlní škody a jejich náhrada

(§ 36, 37 HZ, § 6 vyhl. č. 104/1988 Sb.)

Podle § 36 HZ se za důlní škody považují škody způsobené na hmotném majetku vyhledáváním a průzkumem ložisek, pokud se provádí důlními díly, dobýváním výhradních ložisek, zřizováním, zajišťováním a likvidací důlních děl a lomů, včetně jejich zařízení, odvalovým, výsypkovým a kalovým hospodářstvím organizací, úpravou a zušlechťováním nerostů, prováděnými v souvislosti s jejich dobýváním, jakož i škody způsobené zvláštními zásahy do zemské kůry.

Za důlní škodu se považuje i ztráta povrchové a podzemní vody, podstatné snížení vydatnosti jejich zdrojů a zhoršení její jakosti, k němuž došlo v důsledku činností uvedených výše.

Za důlní škodu odpovídá organizace, jejíž činností byla škoda způsobena; odpovědnosti za důlní škodu se organizace může zprostit. Důlní škodou není škoda vzniklá při ČPHZ.

Důlní škoda se hradí v penězích, na vypořádání důlní škody se vztahují obecné předpisy o náhradě škody, lze ji ale řešit i náhradním plněním (např. při ztrátě podzemní vody). V odůvodněných případech, zejména pokud je třeba v předstihu řešit bezpečnost a plynulost dopravy, přeložku veřejných dopravních cest, inženýrských sítí, telekomunikačních vedení a zařízení spojů, náhradní bytovou nebo účelovou výstavbu, je možno předem poskytnout plnění až do výše předpokládané škody s tím, že toto plnění se započítává na náhradu škody.

Pokud by skutečná výše škody nedosáhla částky poskytnutého plnění, vzniklý přeplatek se vrací (- uvedené znamená, že lze odškodňovat i škodu, která ještě nevznikla, ale očekává se její vznik, což je v právu velmi atypické).

Na vypořádání důlních škod organizace povinně tvoří rezervy (§ 37a HZ), jejich tvorba a čerpání je schvalována OBÚ.

Vyčíslení předpokládaných nákladů na vypořádání očekávaných důlních škod dotčených vlivem dobývání výhradního ložiska a návrh na vytvoření potřebných finančních rezerv včetně časového průběhu jejich vytváření se přikládá k žádosti o povolení HČ (§ 6 vyhl.č. 104/1988 Sb.).

27 Zvláštní zásahy do zemské kůry, stará důlní díla, důlní vody

1/ Zvláštní zásahy do zemské kůry –vymezení zvláštních zásahů do zemské kůry nacházíme v § 34 zákona č. 44/1988 Sb.; je to zřizování, provoz, zajištění a likvidace zařízení

a) pro uskladňování plynů nebo kapalin v přírodních horninových strukturách a v podzemních prostorech (podzemní zásobníky plynů a kapalin);

b) pro ukládání radioaktivních a jiných odpadů v podzemních prostorech;

c) pro průmyslové využívání tepelné energie zemské kůry s výjimkou tepelné energie vody vyvedené na povrch,

d) pro ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur.

Podzemní prostory vzniklé při zvláštních zásazích se považují za důlní díla. Jako typ hornické činnosti jsou ZZDZK upraveny v § 2 písm. f) zákona č. 61/1988 Sb.; povoluje je obvodní báňský úřad (OBÚ) podle § 11 zákona č.61/1988 Sb. ve spojení s § 17 a 18 téhož zákona).

2/ Stará důlní díla (§ 35 horního zákona)

Staré důlní dílo je důlní dílo v podzemí, které je opuštěno a jehož původní provozovatel ani jeho právní nástupce neexistuje nebo není znám; starým důlním dílem je také opuštěný lom po těžbě vyhrazených nerostů, jehož původní provozovatel ani jeho právní nástupce neexistuje nebo není znám.

MŽP zabezpečuje zjišťování starých důlních děl, vede jejich registr a zabezpečuje jejich zajišťování nebo likvidaci.

Zajišťování a likvidaci starých důlních děl jako jeden z typů hornické činnosti povoluje OBÚ (§ 13 zákona č. 61/1988 Sb. ve spojení s § 17 a 18 cit. zákona).

Opuštěným důlním dílem se podle tohoto zákona rozumí důlní dílo, jehož vlastník nebo provozovatel je znám, avšak toto důlní dílo trvale nebo dlouhodobě nevyužívá.

3/ Důlní vody (§ 40 horního zákona) jsou všechny podzemní, povrchové a srážkové vody, které vnikly do hlubinných nebo povrchových důlních prostorů bez ohledu na to, zda se tak stalo průsakem nebo gravitací z nadloží, podloží nebo boku nebo prostým vtékáním srážkové vody, a to až do jejich spojení s jinými stálými povrchovými nebo podzemními vodami. Organizace je při hornické činnosti oprávněna

- a) bezúplatně užívat důlní vody pro vlastní potřebu
- b) bezúplatně používat na základě povolení vodohospodářského orgánu důlní vodu jako náhradní zdroj pro potřebu těch, kteří byli poškozeni ztrátou vody vyvolanou činností organizace
- c) vypouštět nepotřebnou důlní vodu do povrchových, popř. podzemních vod a odvádět ji i přes cizí pozemky (způsobem a za podmínek stanovených vodohospodářským orgánem a orgánem ochrany veřejného zdraví).

28 Podzemní objekty, výbušniny a prekurzory výbušnin, těžební odpady

1/ Podzemní objekty (§ 37 zákona č. 61/1988 Sb.) jsou podzemní prostory vytvořené ražením, např. tunely a štoly, kolektory, odvodňovací a vodovodní štoly atd. Upraveny na základě novely provedené zákonem č. 376/2007 Sb. Provozovatel, popř. vlastník podzemních objektů je povinen je udržovat v bezpečném stavu, ustanovit osobu k zajištění jejich bezpečného stavu a provádět prohlídky prostřednictvím báňské záchranné služby. Dozor nad zajišťováním bezpečného stavu podzemních objektů vykonávají orgány státní báňské správy dle § 39 odst. 1 písm. c) zákona č. 61/1988 Sb.

(1) Za podzemní objekty se pro účely tohoto zákona považují podzemní prostory vytvořené ražením včetně jejich přístupových částí, jedná-li se o

- a. tunely a štoly metra,
- b. ostatní tunely a štoly, pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- c. kolektory včetně jejich hloubených částí a spojovacích šachet,
- d. jiné prostory o objemu větším než 1000 m³ zpřístupněné veřejnosti nebo využívané k podnikatelské činnosti,
- e. stavby pro účely ochrany obyvatelstva,
- f. kanalizační stoky o světlém průřezu větším než 2 m², pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- g. odvodňovací a vodovodní štoly o světlém průřezu větším než 2 m², pokud jejich délka přesahuje 50 m,
- h. bývalá stará nebo opuštěná důlní díla následně zpřístupněná veřejnosti nebo využívaná k podnikatelské činnosti.

Podrobnosti stanoví vyhláška č. 49/2008 Sb.

Rozdělení podzemních objektů

(1) Podzemní objekty se z hlediska možného vstupu do nich rozdělují takto:

- a. podzemní objekty nebo jejich části volně přístupné,
- b. podzemní objekty nebo jejich části přístupné jen s doprovodem,
- c. podzemní objekty za provozu přístupné jen pracovníkům provozovatele podzemního objektu,

d. podzemní objekty za provozu nepřístupné.

(2) Podle způsobu zajištění ostěním se podzemní objekty rozdělují takto:

- a. podzemní objekty trvale zajištěné v celé délce ostěním z betonu, cihel a jiných trvanlivých materiálů obdobných vlastností,
- b. podzemní objekty trvale zajištěné v celé délce ostěním jiným než uvedeným v písmenu a),
- c. podzemní objekty zajištěné zcela nebo zčásti dočasným ostěním a podzemní objekty celé nebo zčásti bez ostění.

2/ Výbušniny (část třetí zákona č. 61/1988 Sb.) Zákon č. 61/1988 Sb. upravuje problematiku výbušnin pro civilní použití; úprava je silně ovlivněna evropskou Směrnicí 2014/28/EU. Cit. zákon obsahuje obecné povinnosti pro nakládání s výbušninami, dále upravuje povolování nabývání, předávání, vývozu, dovozu a tranzitu výbušnin (povoluje ČBÚ), provádění trhacích prací (povoluje OBÚ na základě předložené dokumentace), požadavky na sklady výbušnin a evidenci výbušnin a další otázky. Od roku 2013 je účinný také zákon č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití /schválen s cílem zvýšení bezpečnosti a v rámci boje proti terorismu, vychází z práva EU/.

Prekurzory výbušnin jsou látky, které samy o sobě ještě nejsou výbušninou, avšak mají vlastnosti, které umožňují vyrobit z nich výbušniny, a to i osobami z řad široké veřejnosti. V zájmu boje proti terorismu bylo mj. vydáno Nařízení EU č. 2019/1148, které bylo v ČR doplněno zákonem č. 225/2022 Sb. Cílem těchto předpisů je omezit nekontrolovaný přístup veřejnosti k některým rizikovým látkám, např. k vysokoprocentnímu peroxidu vodíku, vysokoprocentní kyselině dusičné nebo k nitromethanu.

3/ Těžební odpady upravuje primárně zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, dále vyhláška č. 428/2009 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o nakládání s těžebním odpadem, a vyhláška č. 429/2009 Sb., o stanovení náležitostí plánu pro nakládání s těžebním odpadem včetně hodnocení jeho vlastností a některých dalších podrobností k provedení zákona o nakládání s těžebním odpadem.

Uvedené předpisy obsahují podmínky pro provozování úložných míst (odvaly a odkaliště splňující podmínky výše uvedených předpisů); požadavky převzaty ze Směrnice 2006/21/ES. Zákon mj. řeší otázku plánu pro nakládání s těžebními odpady, rezervy na činnosti spojené s nakládáním s těžebními odpady apod.

29 Správní, kontrolní a daňové procesy v hornictví

29.1 Správní řád

Ačkoliv obsahují předpisy z oboru horního práva celou řadu procesních ustanovení (tzn. řeší se v nich, jak se vydá určité rozhodnutí), nejsou tato ustanovení všeobsažná. Proto se při rozhodování o právech a povinnostech podpůrně využívá správního řádu. Správní řád (**zákon č. 500/2004 Sb.**) řeší otázku zásad činnosti správních orgánů, náležitosti žádostí, způsob zahájení správního řízení, obsah spisu, náležitosti rozhodnutí, doručování, odvolání atd.

Př.: Řízení o povolení hornické činnosti podle POPD, vedené před OBÚ, se řídí primárně zákonem č. 61/1988 Sb., podpůrně se ovšem použije správního řádu.

Základní pravidla správního řízení jsou [5]:

1. **zásada legality** – správní orgán musí postupovat v souladu se zákony a ostatními právními předpisy (i mezinárodními smlouvami), uplatňovat svou pravomoc pouze k těm účelům, k nimž mu byla zákonem svěřena a v rozsahu, v jakém mu byla svěřena. porušení zákona má za následek přezkoumání nezákonného rozhodnutí, příp. nahrazení škody
2. **zásada správnosti** – správní orgán je povinen použít nejvhodnějších prostředků, které vedou k správnímu vyřízení věci
3. **zásada ochrany veřejného a jiného obecného zájmu** – správní orgány jsou povinny vyžadovat plnění povinností od osob, které jsou účastníky správního řízení nebo kterým byly tyto povinnosti uloženy (za neplnění může uložit pořádkovou pokutu - (§ 62)
4. **zásada ochrany práv a zájmů adresátů veřejné správy** – správní orgány jsou povinny chránit práva a právem chráněné zájmy fyzických i právnických osob
5. **zásada přednosti smírného řešení** – správní orgán se vždy, pokud to připouští povaha věci, pokusí o smírné vyřízení
6. **zásada součinnosti správních orgánů s účastníky řízení** – i mimo rámec konkrétního řízení je povinností správního orgánu poučit potenciální účastníky o právních předpisech, aby při neznalosti právních předpisů neutrpěli újmu
7. **zásada rychlosti a hospodárnosti** – zbytečné průtahy v řízení či zbytečné zatěžování účastníků lze kvalifikovat jako nesprávný úřední postup
8. **zásada materiální pravdy** – rozhodnutí správního orgánu vychází ze spolehlivě zjištěného stavu věci, správní orgán není vázán návrhy účastníků, příp. jejich shodným tvrzením
9. **zásada přesvědčivosti rozhodnutí** – že rozhodnutí musí být srozumitelně a jednoznačně odůvodněno

10. **zásada rovnosti účastníků řízení** – v řízení, kde vystupuje více účastníků, mají všichni rovná procesní práva a povinnosti

Všechny tyto zásady musí být v rovnováze a uplatňovány současně, s hledáním optimálního řešení.

29.2 Kontrolní řád

Výkon kontrolních pravomocí je ve speciálních předpisech z oboru horního práva upraven jen z malé části. Způsob, jakým se kontrola zahajuje, jaká jsou práva a povinnosti kontrolního orgánu a jaká jsou práva a povinnosti kontrolované osoby, to vše je uvedeno v kontrolním řádu, tj. **v zákoně č. 255/2012 Sb.**

Kontrolu vykonává fyzická osoba, kterou kontrolní orgán k tomu pověřil, tzv. kontrolující. Pověření ke kontrole vydává vedoucí kontrolního orgánu, anebo osoba k tomu pověřená vedoucím kontrolního orgánu. Pověření ke kontrole má formu písemného pověření k jednotlivé kontrole, nebo průkazu.

Kontrola je zahájena prvním kontrolním úkonem, jímž je buď předložení pověření ke kontrole kontrolované osobě nebo povinné osobě, nebo doručení oznámení o zahájení kontroly kontrolované osobě, anebo první z kontrolních úkonů bezprostředně předcházejících předložení pověření ke kontrole kontrolované osobě nebo povinné osobě, jež je přítomna na místě kontroly, pokud je provedení takových kontrolních úkonů k výkonu kontroly třeba. Kontrolní orgán může k účasti na kontrole v zájmu dosažení jejího účelu přizvat fyzickou osobu, která má v kontrolním procesu postavení přizvané osoby.

Kontrolující má v souvislosti s výkonem kontroly právo vstupovat do staveb, dopravních prostředků, na pozemky a do dalších prostor s výjimkou obydlí (tam jsou jeho práva zákonem limitována – srov. § 7 kontrolního řádu). Kromě toho je oprávněn požadovat prokázání totožnosti fyzické osoby, jež je přítomna na místě kontroly, provádět kontrolní nákupy, odebírat vzorky, provádět potřebná měření, sledování, prohlídky a zkoušky, požadovat poskytnutí údajů, dokumentů a věcí vztahujících se k předmětu kontroly nebo k činnosti kontrolované osoby atd.

Kontrolující má kromě práv také celou řadu povinností, např. zjistit stav věci v rozsahu nezbytném pro dosažení účelu kontroly a v závislosti na povaze kontroly doložit kontrolní zjištění potřebnými podklady, šetřit práva a oprávněné zájmy kontrolované osoby, povinné osoby a třetí osoby, předložit kontrolované osobě nebo povinné osobě pověření ke kontrole, umožnit kontrolované osobě účastnit se kontrolních úkonů při výkonu kontroly na místě, vyhotovit protokol o kontrole a doručit jeho stejnopis kontrolované osobě apod. Mezi důležité povinnosti kontrolujícího patří také povinnost mlčenlivosti (§ 20 kontrolního řádu).

Také osoby kontrolované a osoby povinné mají v kontrolním procesu svoje práva a povinnosti (např. podle § 10 kontrolního řádu.) Kontrolovaná osoba je tak kupř. oprávněna požadovat po kontrolujícím předložení pověření ke kontrole a dalšího dokumentu, který dokládá, že se jedná o osobu uvedenou v pověření ke kontrole, namítat podjatost kontrolujícího nebo přizvané osoby, seznámit se s obsahem protokolu o kontrole a podávat námitky proti kontrolním zjištěním uvedeným v protokolu o kontrole.

Nejdůležitějším výstupem z kontrolního procesu je protokol o kontrole. Protokol o kontrole musí podle § 12 kontrolního řádu obsahovat alespoň označení kontrolního orgánu a kontrolujícího, označení ustanovení právního předpisu vymezujícího pravomoc kontrolního orgánu k výkonu kontroly, označení přizvané osoby, včetně důvodu jejího přizvání (pokud byla tato osoba přizvána), označení kontrolované osoby, označení předmětu kontroly, kontrolní úkon, jímž byla kontrola zahájena, a den, kdy byl tento kontrolní úkon proveden, poslední kontrolní úkon předcházející vyhotovení protokolu o kontrole a den, kdy byl tento kontrolní úkon proveden, kontrolní zjištění, obsahující zjištěný stav věci s uvedením nedostatků a označení právních předpisů, které byly porušeny (včetně uvedení podkladů, z kterých tato kontrolní zjištění vycházejí), poučení o možnosti podat proti kontrolním zjištěním uvedeným v protokolu o kontrole námitky s uvedením lhůty pro jejich podání a komu se podávají, datum vyhotovení a konečně také podpis kontrolujícího.

Protokol o kontrole se vyhotovuje ve lhůtě 30 dnů ode dne provedení posledního kontrolního úkonu, ve zvláště složitých případech činí tato lhůta o 60 dnů. Stejnopis protokolu o kontrole musí doručit kontrolní orgán kontrolované osobě.

S obsahem kontrolního protokolu nemusí kontrolovaná osoba souhlasit a může se proti zjištěním bránit podáním námitek. Námitky proti kontrolnímu zjištění uvedenému v protokolu o kontrole může kontrolovaná osoba podat písemně kontrolnímu orgánu ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení protokolu o kontrole (pokud nebyla v protokolu dána lhůta delší). Z podaných námitek musí z nich být zřejmé, proti jakému kontrolnímu zjištění směřují, a musí obsahovat odůvodnění nesouhlasu s napadeným kontrolním zjištěním. Námitky vyřizuje ve lhůtě 7 dnů buď kontrolující nebo vedoucí kontrolní skupiny; nevyhoví-li námitkám vedoucí kontrolní skupiny nebo kontrolující, vyřídí je nadřízená osoba kontrolujícího ve lhůtě 30 dnů ode dne jejich doručení, a to třemi možnými způsoby: buď jim vyhoví, nebo jim vyhoví částečně, anebo námitky zamítne. Ve zvláště složitém případě se lhůta pro vyřízení námitek nadřízenou osobou kontrolujícího prodlužuje o 30 dnů.

29.3 Daňový řád

Nedílnou součástí horního práva je také správa úhrad. Ta je primárně vykonávána na základě horního zákona, podpůrně se využívá daňového řádu, tj. **zákona č. 280/2009 Sb.** Obdobná je situace při správě pokut. Daňový řád je základní předpis pro výběr daní; řeší mj. základní zásady daňového procesu, základní práva a povinnosti daňových subjektů a správců daně atd.

Základní hmotně-právní úprava úhrad je obsažena v části osmé zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Pro každý druh úhrady jsou zde definovány jednotlivé daňové atributy (přehled uvádí tabulka č. 1) a společná ustanovení pro výkon správy úhrad,

29.4 Stavební zákon

Zvláštní kapitolu představuje **stavební zákon č. 283/2021 Sb.** Tento zákon je základním právním předpisem pro oblast stavebnictví, která je oblasti horního práva velmi blízká, a dopadá i na stavby sloužící hornické činnosti.

Územní opatření o stavební uzávěře

§ 123 Podmínky vydání

- (1) Územním opatřením o stavební uzávěře se omezuje nebo zakazuje v nezbytném rozsahu stavební činnost ve vymezeném území, pokud by mohla ztížit nebo znemožnit jeho budoucí využití podle připravované územně plánovací dokumentace, jestliže bylo rozhodnuto o jejím pořízení nebo o pořízení její změny, nebo podle jiného rozhodnutí nebo opatření v území, jímž se upravuje využití území.
- (2) Územní opatření o stavební uzávěře lze vydat také v případech, kdy je zrušena územně plánovací dokumentace nebo její část.
- (3) Územní opatření o stavební uzávěře, kterým se omezuje nebo zakazuje stavební činnost, která by mohla ztížit nebo znemožnit budoucí využití území podle připravované územně plánovací dokumentace, se vydává na nezbytně nutnou dobu, která však nesmí být delší než 6 let.
- (4) Územní opatření o stavební uzávěře dále pozbývá účinnosti jeho zrušením.
- (5) Územním opatřením o stavební uzávěře nelze omezit nebo zakázat udržovací práce. Územním opatřením o stavební uzávěře dále nelze omezit nebo zakázat realizaci veřejně prospěšné stavby dopravní nebo technické infrastruktury a **stanovení dobývacího prostoru** vymezené v územním rozvojovém plánu nebo v zásadách územního rozvoje.

30 Zapojení státu do oboru hornictví

Do otázek správy v oblasti hornictví zasahují hlavně

a) Státní báňská správa (SBS), tvořená Českým báňským úřadem (ČBÚ) a Obvodními báňskými úřady (7 OBÚ); do její kompetence spadá mj. vrchní dozor nad BOZP a bezpečností provozu při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem a při nakládání s výbušninami, povolování dobývání, stanovování dobývacích prostorů, ukládání sankcí, správa úhrad atd. Dozorová činnost vykonávána prostřednictvím obvodních a ústředních báňských inspektorů.

b) MPO – mj. odepisuje zásoby podle § 14c horního zákona; podle zákona č. 2/1969 Sb. je ústředním orgánem tvorbu jednotné surovinové politiky a využívání nerostného bohatství, energetiku, těžbu, úpravu a zušlechťování ropy a zemního plynu, tuhých paliv, radioaktivních surovin, rud a nerud.

c) MŽP – mj. je podle zákona č. 2/1969 Sb. ústředním orgánem pro výkon státní geologické služby, pro ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, pro geologické práce a pro ekologický dohled nad těžbou; vede evidenci CHLÚ, evidenci osvědčení o výhradním ložisku, souhrnnou evidenci zásob, vydává předchozí souhlasy ke stanovení DP. Pro zajištění svých úkolů mj. i zřizuje a řídí Českou geologickou službu.

Sankce

- **Sankce podle zákona č. 61/1988 Sb.** – ukládají se za porušení povinností uvedených v zákoně č. 61/1988 Sb., resp. vzniklých na jeho základě.
- Od července 2017:
- přestupky uvedené v § 44 (týkají se výhradně fyzických osob – občanů, zaměstnanců);
- přestupky právnických osob a podnikajících fyzických osob uvedené v § 44a; podle typu lze uložit pokuty do 1 mil. Kč, do 2 mil. Kč, a do 5 mil. Kč.
- Pro jejich projednání platí podpůrně přestupkový zákon č. 250/2016 Sb.
- Přestupky projednávají v přestupkovém řízení v první instanci zpravidla OBÚ, ČBÚ pak působí jako odvolací orgán.

Další důležitá legislativa (výběr):

- **Zákon č. 133/1985 Sb.**, o požární ochraně

- **Zákon č. 17/1992 Sb.**, o životním prostředí
- **Zákon č. 114/1992 Sb.**, o ochraně přírody a krajiny
- **Zákon č. 334/1992 Sb.**, o ochraně zemědělského půdního fondu
- **Zákon č. 289/1995 Sb.**, o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)
- **Zákon č. 458/2000 Sb.**, o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon)
- **Zákon č. 100/2001 Sb.**, o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)
- **Zákon č. 541/2020 Sb.**, o odpadech.
- **Zákon č. 254/2001 Sb.**, o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
- **Zákon č. 76/2002 Sb.**, o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci)
- **Zákon č. 183/2006 Sb.**, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- **Zákon č. 283/2021 Sb.**, stavební zákon
- **Zákon č. 201/2012 Sb.**, o ochraně ovzduší
- **Zákon č. 256/2013 Sb.**, o katastru nemovitostí (katastrální zákon)
- **Zákon č. 224/2015 Sb.**, o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)
- **Zákon č. 206/2015 Sb.**, o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi a o změně některých zákonů (zákon o pyrotechnice)
- **Zákon č. 263/2016 Sb.**, atomový zákon

Závěrečný přehled otázek

Úvodní otázky

1. Úvod do problematiky horního práva a bezpečnostních předpisů (pojem práva a prameny práva, pojem horního práva a prameny horního práva, základní instituty horního práva, základní oblasti regulované horním právem; pojem bezpečnostních předpisů)
2. Historie horního práva v českých zemích a historický vývoj bezpečnostních předpisů
3. Ústavně-právní kořeny českého horního práva a bezpečnostních předpisů (Ústava-ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Listina základních práv a svobod -č. 2/1993 Sb.)
4. Základní zákony tvořící české horní právo a nejdůležitější zákony z oblasti bezpečnosti práce a provozu (zákon č. 44/1988 Sb., č. 61/1988 Sb., č. 62/1988 Sb., č. 157/2009 Sb., č. 85/2012 Sb., č. 83/2013 Sb., č. 225/2022 Sb., č. 158/2000 Sb.; zákon č. 262/2006 Sb. a č. 309/2006 Sb.)
5. Základní vyhlášky z oboru horního práva (vyhláška č. 104/1988 Sb., č. 22/1989 Sb., č. 26/1989 Sb., č. 51/1989 Sb., č. 172/1992 Sb., 175/1992 Sb., č. 55/1996 Sb.)

Ochrana a využití nerostného bohatství

6. Nerostné bohatství, nerosty, rozdělení nerostů, výhradní ložisko – definice a právní ochrana podle horního zákona; ložisko nevyhrazeného nerostu (§ 2 – 7 zákona č. 44/88 Sb.)
7. Ložiskový průzkum (§ 11, 12, 31 zákona č. 44/88 Sb., zákon č. 62/1988 Sb., vyhláška č. 369/2004 Sb.)
8. Zásoby ložiska, klasifikace zásob, podmínky využitelnosti, stav zásob výhradních ložisek, evidence zásob, vykazování, odpisy a vypořádání (§§ 10, 13, 14, 14a, 14b, 14c, 29 zákona č. 44/1988 Sb., §§ 15-18 vyhlášky č. 369/2004 Sb., § 2, 9a zákona č. 62/1988 Sb., vyhláška č. 497/1992 Sb., § 4 vyhlášky č. 172/92 Sb.)
9. Surovinová politika
10. Osvědčení o ložisku, ochrana nerostného bohatství, chráněná ložisková území a chráněná území pro zvláštní zásahy do zemské kůry (§§ 6, 10, 15-19, 43 zákona č. 44/1988 Sb., vyhláška č. 364/1992 Sb.)
11. Oprávnění k dobývání – dobývací prostor (§§ 10, 25-29 zákona č. 44/88 Sb., vyhláška č. 172/92 Sb.)
12. Procesy a problémy související s hornictvím (EIA, ochrana přírody a krajiny, ochrana lesů, ZPF, územní plánování a stavebnictví).
13. Hospodárné využívání výhradních ložisek (§§ 11, 30, 32 zákona č. 44/1988 Sb., § 10 zákona č. 61/1988 Sb., § 13 zákona č. 62/1988 Sb., §§ 2- 4 vyhlášky č. 104/1988 Sb.)

Hornická činnost a činnost prováděná hornickým způsobem a jejich bezpečné provádění

14. Hornická činnost (§§ 2, 9, 10, 11, 13, 17, 18, 18a zákona č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 104/1988 Sb., § 33 zákona č. 44/1988 Sb.)
15. Činnost prováděná hornickým způsobem – těžební (§§ 3, 17, 18, 19, 20 zákona č. 61/1988 Sb., vyhlášky č. 104/1988 Sb., č. 175/1992 Sb.)
16. Činnost prováděná hornickým způsobem – netěžební (§ 3 zákona č. 61/1988 Sb. ve spojení s vyhláškou č. 55/1996 Sb.)
17. Odborná způsobilost, odborná kvalifikace a regulované profese v oboru hornictví (§ 5 zákona č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 298/2005 Sb., vyhláška č. 206/2001 Sb.)
18. Oprávnění k hornické činnosti (§§ 3 až 6 zákona č. 61/1988 Sb., vyhláška č. 15/1995 Sb.; závodní dolu, závodní lomu, závodní)
19. Povolení hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, POPD, plán využívání ložiska, ohlašování činnosti, střety zájmů, vstupy na pozemky. (§§ 9, 10, 11, 13, 17, 18, 18a, 19, 20 zákona č. 61/1988 Sb., §§ 5 - 8 vyhlášky č. 104/1988 Sb. + přílohy, §§ 1-3 vyhlášky č. 175/1992 Sb.; §§ 30 až 33 zákona č. 44/1988 Sb.; §§ 15, 17 zákona č. 61/1988 Sb., §§ 10, 31, 33 zákona č. 44/1988 Sb., § 14 zákona č. 62/1988 Sb.)
20. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci a bezpečnost provozu v předpisech z oboru hornictví (vyhlášky č. 22/1989 Sb., č. 26/1989 Sb., č. 51/1989 Sb., č. 55/1996 Sb., č. 52/1997 Sb., č. 35/1998 Sb., č. 239/1998 Sb., č. 415/2003 Sb., č. 659/2004 Sb.)
21. Bezpečnost technického provozu (§ 38 zákona č. 44/1988 Sb., § 5, 6, 8, 8a zákona č. 61/1988 Sb., vyhlášky č. 392/2003 Sb., č. 123/2022 Sb.; zákony č. 22/1997 Sb., č. 90/2016 Sb., 102/2001 Sb.)
22. Vyhlášky č. 22/1989 Sb., č. 26/1989 Sb., č. 55/1996 Sb. - hlavní okruhy právní úpravy, rozsah platnosti, výklad pojmů; povinnost dodržovat a odpovědnost za dodržování bezpečnostních předpisů, dokumentace a záznamy
23. Hygienické požadavky na ochranu zdraví při práci v hornictví (nařízení vlády č. 361/2007 Sb., č. 272/2011 Sb., vyhláška č. 432/2003 Sb.)
24. Základní obecné zákony v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci – zákon č. 262/2006 Sb., zákon č. 309/2006 Sb., zákon č. 258/2000 Sb., zákon č. 251/2005 Sb., zákon č. 250/2021 Sb.

Související témata

25. Úhrady, poplatky a finanční rezervy související s hornictvím (zákony č. 62/1988 Sb., č. 44/1988 Sb., č. 157/2009 Sb., č. 85/2012 Sb.; nařízení vlády č. č. 354/2023 Sb.)
26. Důlní škody a jejich náhrada (§ 24, 33, 36 až 37a zákona č. 44/1988 Sb.)
27. Zvláštní zásahy do zemské kůry, stará důlní díla, důlní vody (§§ 34, 35, 40 zákona č. 44/1988 Sb.)
28. Podzemní objekty, výbušniny a prekurzory výbušnin, těžební odpady (§§ 21 až 36b, 37 zákona č. 61/1988 Sb., zákon č. 83/2013 Sb., zákon č. 157/2009 Sb., zákon č. 225/2022 Sb.)
29. Správní, kontrolní a daňové procesy v hornictví (zákony č. 500/2004 Sb., č. 255/2012 Sb., č. 280/2009 Sb., zákon č. 283/2021 Sb.)
30. Zapojení státu do oboru hornictví (Státní báňská správa, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo životního prostředí)

Literatura

- [1] https://encyklopedie.ji.cz/home-mmj/?acc=profil_lokality&load=73
[cit. k datu 30.11.2024]
- [2] MAKARIUS, Roman. České horní právo. Díl I. Ostrava: Montanex, 1999. ISBN 80-7225-033-7.
- [3] KNOLL, V. SMRŽOVÁ, P. ZBORNÍKOVÁ, A. Vybrané mezníky českých právních dějin, 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, str. 78
- [4] https://www.mzp.cz/cz/jednotne_environmentalni_stanovisko
[cit. k datu 30.11.2024]
- [5] Studijní text ke zvláštní části úřednické zkoušky – ČBÚ, MPO 2020

Toto dílo je licencováno pod [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

17. LISTOPADU 2172/15
708 00 OSTRAVA-PORUBA
univerzita@vsb.cz
www.vsb.cz

Transformace formy a obsahu
vysokoškolského vzdělávání
na VŠB-TUO
NPO_VŠB-TUO_MSMT-
16605/2022